

אחדות

XXXII. ÉVFOLYAM, 158. SZÁM • 2022. SZEPTEMBER • 500 Ft
5782. ELUL • אלול תשפ"ב • ב"ה

egység

ירחון יהדות הונגריה

MAGYAR ZSIDÓK LAPJA • EGYSÉGES MAGYARORSZÁGI IZRAELITA HITKÖZSÉG

ZSINAGÓGÁK HETE
– fotóriport

Történelmi rabbiavatás
Debrecenben

**Novák Katalin
Mádon fújt sófárt**

HOGY SZÜLETNEK A NEVELŐSZÜLŐK?

KEDVES OLVASÓ!

Hamarosan születésnapom lesz – sőt, mire ezt az újságot kézbe veszi, kedves olvasó, talán már bele is léptem az ominózus negyedik X-be, ami azt jelenti, hogy életem több mint negyedét önökkel töltöttem. Így, úgy érzem, helyénvaló, ha önökkel is megosztom ezt a különleges évfordulót.

A lubavicsi Rebbe, *Menachem Mendel Schneerson* rabbi, 1943-ban megjelent *Hajom jom* című művében (Niszán 11.) azt írja: „A születésnapján az ember álljon meg egy kicsit, idézze fel emlékeit, reflektáljon rájuk és ott, ahol javításra, megtérésre van szükség, tegye meg.” A Rebbe szerint a születésnap olyan kicsit, mint a Ros hásná, ilyenkor le kell zárni az évet, megvonni a mérlegét és új évet nyitni.

Az elmúlt év lapszámait átpörgetve nem vagyok elégedetlen: rengeteg szép témával foglalkoztunk idén is, izgalmas újdonságokat tanultunk, meglepő vagy megható történeteket ismertünk meg. A szívemhez legközelebb idén a hanukai szám állt, amelyben igazi szuperhősökkel ismerkedtünk meg, történelmiekkal és kortársakkal egyaránt.

Főszerkesztőként és újságíróként számomra a legnagyobb kihívás, hogy egyirányú a kapcsolatunk: ritkán kapok visszajelzést, ám ha érkezik is – akár pozitív, akár negatív –, az hetekkel, néha hónapokkal később ér el hozzám, mint hogy a lap megjelent. Pedig nagyon szeretek olvasói levelet kapni, még akkor is, ha (építő jellegű) kritikát is fogalmaznak meg benne a kedves olvasók. Arra kérem önöket, írják meg nekünk (sms-ben, e-mailben, postai úton, Facebook üzenetben vagy akár galambpostával), melyik volt a kedvenc történetük idén, mivel sikerült leginkább felkeltenünk az érdeklődésüket. Ha pedig van olyan téma, amely kedves a szívüknek, de még nem írtunk róla, azt is megüzenhetik. Ki tudja, talán az lesz a jövő év legsikeresebb témája!

A hagyomány szerint az embernek a születésnapján különösen erős a „mázálja”, amit szokás megosztani másokkal egy-egy áldás formájában. Kedves olvasó, kérem, engedje meg, hogy születésnapom alkalmából megáldjam önt: adjon a Jóisten egészséget és boldogságot és még számtalan lapszámot, amit önök legalább akkora örömmel olvasnak, mint amekkora örömmel a kollégáim és én készítjük!

Steiner Zsófia
főszerkesztő

Előfizetés:

www.fizetes.zsido.com

Újságunk korábbi lapszámait a
www.zsido.com/egység
oldalon találja meg elektronikus formában.

További információért hívja
a **06 1 268 0183**-as telefonszámot.

BORÍTÓ

Zsinagógák Hete
400 év 2 lábon

Fotó: Almássy Bettina

egység MAGAZIN

Kiadja a Chábád Lubavits –
Zsidó Nevelési és Oktatási Alapítvány
Achdut magazine is published
by Chabad-Lubavitch
The Jewish Heritage Center of Hungary

1052 Budapest, Károly krt. 20.
Telefon/fax: (+36-1) 268-0183
E-mail: egység@zsido.com
Internet: www.zsido.com

FELELŐS KIADÓ:
Oberlander Báruch rabbi

FŐSZERKESZTŐ: Steiner Zsófia

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES: Cseh Viktor

ROVATVEZETŐK:
Dénes Anna, Cseh Viktor

OLVASÓSZERKESZTŐ: Molnár Zsófia

TERVEZŐ-SZERKESZTŐ: Juhász Valéria

ISSN 1217-3223 (nyomtatott)
ISSN 1588-0346 (on-line)

A kiadvány szent szövegek részleteit
és magyarázatait tartalmazza.
Kérjük, ne dobja el!

ZSINAGÓGÁK HETE

„Immár hagyományosan
a Zsinagógák Hete elnevezésű
rendezvénysorozattal zárta
az EMIH a nyarat, melyen
gasztronómiai, kulturális, zenei
és vallási kötődésű programok
váltják egymást.”

6. oldal

12. oldal

„AZ ÉN CÉLOM... AZ ÉN ÉLMÉNYEM”

„Van egy olyan Magyarország,
amely nemigen látszik a többség
számára. A másik Magyarország
legkiszolgáltatottabbjai az állami
gondoskodásban élő gyerekek.”

30. oldal

EMLÉKEZETPOLITIKA MÁSKÉNT

„A szomszédos Bécsben mintegy
4400, emberekről elnevezett
közterület közül több mint
150 viseli olyan nevét,
aki a nemzetiszocialista rendszer
kiszolgálója volt.”

SMÚZ

- 21 A főszerkesztő levele
Születésnap-i köszöntő
- 41 Hírek

REBBE

- 51 Az egész éven át kitartó öröm

HOHMECOLÓ

- 61 Zsinagógák hete – képriport
- 101 Történelmi rabbiavatás
és a Zsidóház megnyitója
Debrecenben
- 121 „Az én céloim,
az én élményem”
Komádi gyerekek előadása
a Zsilipben
Ónody-Molnár Dóra írása

JIDDISKÁJT

- 161 Egy elveszett debreceni
gyöngysor háláchája
Oberlander Báruch rabbi írása

JUDAPEST ANNO

- 181 Pelikáncsalád
a zsidó temetőben
Egy irredenta zsoldáros költő
az Alföldről
Cseh Viktor írása

KILE

- 221 Sófárt fűjt és zsinagógát
látogatott Novák Katalin
Látogatást tett a mádi
zsinagógában az államfő
- 231 Száz és húsz:
boldog születésnapot, világ!
Steiner Zsófia írása
- 241 Új vezetők, megszokott légkör:
indul az AlefKids
Tuna Judit interjúja
- 261 „Órizd meg és véd meg
a királynőt minden bajtól
és szomorúságtól”
II. Erzsébet királynőre emlékezünk
Chana Deutsch írása
- 281 Hogyan születnek
a nevelőszülők?

MISPÓHE

- 301 Tekercses, de mégsem Tóra,
mi az?
Dénes Anna írása

ÉCESZGÉBER

- 321 Emlékezetpolitika másképp
Naftali Deutsch írása
- 341 Jom kipuri furulyaszó
Dénes Anna meséje

MINISZTERELNÖKI ÜDVÖZLET

Orbán Viktor miniszterelnök idén is eljuttatta újrési jókívánásait a magyar zsidó közösségnek. A Köves Slomó rabbinak címzett levélben a következőket olvashatjuk: „... az ősoktól örökölt hagyományok békét, örömet és harmóniát hoznak az emberek életébe [...] Engedje meg, hogy ros hásná alkalmából tisztelettel köszöntsem Önt és a magyar zsidó közösséget. [...] Legyenek valamennyien jó évre beírva!

ELKÉSZÜLT AZ EMIH LEGÚJABB WEBOLDALA: MINDEN ÜNNEP EGY HELYEN

Elkészült az EMIH legújabb weboldala a zsidounnepek.hu, melyen mindig az éppen aktuális zsidó ünnepről kaphat bővebb tájékoztatást. Az oldalon keresztül lehet regisztrálni az ünnepekhez kapcsolódó eseményekre, megtalálhatóak rajta a legközelebbi ünnep imaidőpontjai letölthető formában. Emellett az oldalon megjelenő írásokkal körbejárják az ünnep fontosabb témáit, eseményeit, kellékeit, gasztronómiáját – vagyis mindent egyre helyre gyűjtene, ami az adott ünneppel kapcsolatos.

VILÁGHÍRŰ HOLOKAUSZTŰLÉLŐ NEUROLÓGUS PROFESSZOR LETT MAKÓ DÍSZPOLGÁRA

A díszpolgári cím idei makói kitüntetettje a város szülötte, a Londonban élő világhírű neurológus professzor, *Lantos Péter*.

A nyugalmazott orvosprofesszor az idegsejtek kóros elváltozásait kutatta, fő szakterülete az Alzheimer-kór volt – munkáját tavaly ismerték el a Brit Birodalom Érdemrendjével. Mint mondta, az elismerés híre váratlanul érte.

Holokausztúlélőként *Sínek és sorsok* címmel önéletrajzi regényt is írt, amelyben feleleveníti a vészorszakhoz kötődő emlékeit. Könyve 2006-ban Nagy-Britanniában jelent meg először.

Lantos Péter gyakran látogat vissza Makóra: „A városhoz köt a mai napig sok minden” – mesélte.

MEGÚJULT A BÉT MENÁCHEM UDVARA

Nagy örömmel vették birtokba szeptember elején a Bét Menáchem iskola tanulói az épület megújult udvarát. Az eddig betonnal fedett terület nem volt sem kellemes, sem biztonságos a gyerekek számára. A nyári szünetben az udvar színes gumiborítást kapott, ami a rajta szaladgáló gyerekek izületeit kíméli és egy esetleges esésnél is csökkenti a sérülés kockázatát.

„Nagyon hálásak vagyunk, hogy az EMIH anyagi támogatásával ki tudtuk cserélni a burkolatot, ami így nemcsak szebb, de sokkal biztonságosabb is lett” – meséli az intézmény igazgatója, *Oberlander Batsheva*. – „A projektet *Nógrádi Bálint* és *Oberlander Náchmán* vezették, a sikerért őket is köszönet illeti.” Az iskola tanulói már tesztelték is az új udvart: a tornaórákon és szünetben rendezett focimeccseken is jól vizsgáztak!

Az egész éven át KITARTÓ ÖRÖM

Az őszi nagyünnep idején a Rebbe számos levélben tért ki az egyes jeles napok üzenetére. Így történt ez Szimchát torá és Smini áceret ünnepe kapcsán is, 1950-ben, amikor is az alábbi üzenetet többen is megkapták, mindenkinek személyre szólóan címezve.

BⁿH, chol hámoéd Szukkot, 5711 (1950)
Brooklyn, N.Y.
Üdvözlés és áldás!

Csatolva küldök egy füzetet a közelgő Smini áceret - Szimchát Torá ünnepről. Osszák meg mindenkivel a környezetükben, hogy felhívják a figyelmet a Tórából fakadó öröme s így az minél erősebb és ragyogóbb legyen az egész éven keresztül. Ezáltal megerősödik és felragyog majd a parancsolatok betartásából fakadó örömük is, melynek következtében magasabb szinten tanulják majd a Tórát és teljesítik a micvákat.

Mivel a tóratanulás egyenértékű az összes többi parancsolattal, továbbá azok betartásához vezet, így a Tórából fakadó öröm is felér az összes többi parancsolatból fakadó örömmel. A boldogan és örömteli szívvel végzett istenszolgálat áttöri az összes fennálló akadályt és korlát falát, mind itt a földi valóságban, mind pedig az Égben. Eltávolítja az embert a földi hívságoktól, megsemmisíti az elmarasztaló égi ítéleteket, továbbá a „Király arcának fényében” ad életet.

Ros hásaná, Jom kipur, Szukkot, Smini áceret és Szimchát Torá ünnepélyes napjainak elmúltával a zsidók visszatérnek a hétköznapihoz, ráadásul a téli hétköznapihoz, amikor közel egy fél éven át nincsenek ünnepek. Éppen ezért „útravalót” kell magukkal vinniük, olyan erőt és isteni energiát, melynek segítségével képesek lesznek megvalósítani a parancsolatot: „És Jáákov elindult útjára”. Magabiztosan haladnak majd, bár „minden útra úgy tekintünk, hogy tele van veszéllyel”.

Ez az oka annak, hogy Smini áceret napján a tiszre hónapban megjelenő összes isteni energia egybegyűlik és összegződik, Szimchát Torá napján pedig mindez elkezd megnyilvánulni és aláereszkedni. Ennek eredményeképpen könnyebbé válik a tiszre hónap során tett fogadalmakat pozitív tettekre váltani az év minden napján.

E napokon a Tórával vigadunk s elsősorban ez az, mely az év többi napján elvezet a parancsolatok gyakorlása felett érzett örömig. Ennek következtében pedig a tóratanulás és a micvák betartása előtt tornyosuló akadályok, nehézségek és hátráltató erők mind semmivé válnak.

Szimchát Torá ugyanis a legmagasabb szintű, mindent magába foglaló fényt jelképezi, melyben ott van tiszre

hónap összes, mindent magába foglaló, általános fénye.

Ez alapján már érthető, hogy miért találunk két, egymással ellentétesnek tűnő ténytet Smini ácerettel és Szimchát Torával kapcsolatban:

- A Tóra törvényével felérő zsidó szokás, hogy ezen az ünnepen nagyobb örömmel vigadjunk, mint a szimchát bét hásoévá [ünnepi összejövetelek Szukkot félünnepein] alkalmával vagy más ünnepek ideje alatt.
- Az ünnepi vigasság parancsolata tórai eredetű. A Szukkotkor - és az ünnephez tartozó szimchát bét hásoévá alatt - tapasztalható különleges örömet külön megemlíti az Írás, ahogy a parancsolatok betartásából fakadó örömet is. A Szukkot utolsó napján [tehát Smini áceretkor] tartott örömnep azonban csupán egy írásmagyarázaton alapszik, melyből nem következik, hogy ezen a napon különleges vigasságot kellene tartani. Létezik olyan vélemény is, mely szerint egyáltalán nincs ezt előíró tórai kötelezettség.

A magyarázat minderre az, hogy e két állítás kiegészíti egymást. Mivel az öröm nehezen megfogható és általános természetű dolog, nem lehet a parancsolatok közé sorolni és ezt a gondolatot követi Maimonidész is, amikor a parancsolatokról ír általában. Azon vélekedés szerint, mely csupán egy szokásnak tartja ezt, a magyarázat is hasonló hozzá, mint a hákáfot kapcsán.

Adja Isten, hogy ez az öröm lelkünk legmélyéig hatoljon és általa képessé váljunk arra, hogy szilárd elhatározással és döntéssel vállaljuk magunkra az Örökkel való uralmának igáját azáltal, hogy rendszeres időt jelölünk ki a tóratanulásra, a parancsolatok betartására és szív istenszolgálatára, továbbá, hogy mindezen elhatározásunkat meg is valósítsuk a gyakorlatban. Végezetül, ahogy nagyra becsült apósom, a Rebbe fejezi be sorait a mellékelt füzetben található írásában: „A fény, mely jó, alászáll a hatalmas jószágba, mind fizikai, mind spirituális értelemben”.

M. Schwartz *

* Az eredeti levél a félünnepe szentsége miatt nincs aláírva.

Immár hagyományosan a Zsinagógák Hete elnevezésű rendezvénysorozattal zárta az EMIH a nyarat, melyen gasztronómiai, kulturális, zenei és vallási kötődésű programok váltották egymást.

A programsorozat természetesen idén is a méltán népszerű Sóletfesztivállal indult. És miben mérhetnénk egy gasztronómiai fesztivál sikerét, ha nem az elfogyasztott étel mennyiségében? Így talán elég annyit leírnunk, hogy a négyféle sóletből összesen tízezer adagot fogyasztottak el a résztvevők...

A gasztronómiát koncert követte: a Dohnányi zenekar zsidó vonatkozású filmzenékkal szórakoztatta az érdeklődőket. Nem ez volt azonban az egyetlen zenei élmény, amit a Zsinagógák Hete kínált: a szentendrei Cháj Galériában *Flamm Ferenc Báál Sém Tov* legendái című kiállításának megnyitóját követően a szlovákiai Mojse Band adott „progresszív neoklezmer” koncertet. A zsinagóga udvarán megszólaló zene elvarázsolta a hallgatóságot.

FOTÓK: ALMÁSSY BETTINA

Magyar sólet

A MAGYAR SÓLET KARAKTERES ÍZÉT A FÜSTÖLT HÚS, FŐKÉNT A LIBA ADJA. FŐ ALAPANYAGA A NAGY MENNYISÉGŰ BAB, MELYET HOSSZÚ IDEIG, ÜSTBEN FŐZNEK. A FÜSZEREK ÉS A HÚS MELLETT - MELYEK A FENSÉGES ZAMATOT ADJÁK -, A SÓS ÉS CSÍPÓS ÍZVILÁG DOMINÁL A MAGYAR KONYHA KARAKTERÉNEK MEGFELELŐEN.

FŐTT TOJÁSSAL
ÉS CSALAMÁDÉVAL TÁLALJUK.

ZSINAGÓGÁK
HETE

Sóletfesztivál

A gasztronómiai dílmények mellett a legkisebbeket ugrólóvárral, vetélkedőkkel, kézműves programokkal, a nagyobbakat őrül társasjátékokkal várjuk. A Babka-báb társulat zsidó meséket ad elő, de felép a Kalap Jakab zenekar és a Hot Jazz Band is.

Budai Parkszínpad

Zsidó filmzenék

Először Magyarországon, Bernstein-től Leonard Cohenig, vetítéssel egybekötött zsidó filmzene előben, a virtuózokat is felvonultató Budafoki Dohnányi Zenekar előadásában.

Budai Parkszínpad

Mojse Band koncert

Egy felejthetetlen este Szentendrén, a szlovák zsidó zenei hagyományokat képviselő Mojse Band trióval.

Szentendrei Zsidóház

Báál Sém Tov legendája

Fiamm Ferenc, Svédországba emigrált festő, grafikus kiállítása, aki a szülei halála után felébredt zsidó identitását örökíti meg művészetében is. A szentendrei kiállításon, melyet maga a művész nyit meg, ennek is tanúi lehetünk.

Szentendrei Zsidóház

Az eredeti szépségében helyreállított Vasvári Pál utcai zsinagógában egy hagyományos kumzicre hívták az érdeklődőket a programsorozat részeként. A kötetlen haszid együttlétet, együtt éneklést jelentő kumzic (kb. gyere, csüccs!) hatalmas érdeklődést váltott ki, ami nem csoda, hiszen a „Vasvári” volt a kiindulópontja a magyarországi Chábád mozgalomnak, és így a mai EMIH-nek. A zsinagóga a '90-es évek óta megkerülhetetlen állomása volt mindenkinek, aki a zsidóságához visszavezető utat kereste. „Nagyon meghatározó és érdekes volt” – mesélte az eseményről *Nádas Kata*, aki a Jewish Masterclass (korábban ZsTSz) hallgatóit kísérte a Vasvárba a zsidónegyed és a mikvét bemutató sétájuk után. „Lepergett előttem húsz év története.” Kata egyike volt azoknak a fiataloknak, akik az ezredfordulón voltak aktív részesei a zsinagóga és a Chábád mozgalom életének.

A fesztivál kulturális vonalának gyöngyszeme volt a Zsilipben bemutatott Júda népe a Komádi Gyermekotthon lakóinak előadásában. Az estet megtisztelte jelenlétével *L. Rítók Nóra* és *Snétberger Ferenc* is, akik a megindító előadás után *Szilágyi Nórával* tartottak kerekasztal-beszélgetést a hátrányos helyzetű gyerekek megsegítéséről. A Zsinagógák Hetén emellett sétálhattunk a Várban a környék zsidó emlékeit kutatva és beülhetünk egy *Márai Lola*-est olvasópróbájára is.

A tizenegy napos programot a debreceni Zsidóház megnyitója és Faigen rabbi beiktatása zárta.

Steiner Zsófia írása

FOTÓK: ALMÁSSY BETTINA

ZSINAGÓGÁK HETE

KUMZIC – a felújított Vasvári Pál Zsinagógában

A megújult Vasvári Zsinagóga megnyitójá, amit a rabbik történetmeséléssel, spirituálisan megindító énekekkel színesített, haszid ünnepi összejövetele tesz különlegessé.

Vasvári Zsinagóga

400 év 2 lábon

Faith Asher budavári rabbival és Bojár Iván művészettörténéssel látogathatják meg az érdeklődők a Budai Vár zsidó emlékhelyeit.

Budavári Zsinagóga

Firgun gyöngyszemei

Júda népe – a Komádi Gyermekotthon előadása
Sándtberger Ferenc és tanítványai
Kerekasztal beszélgetés a hátrányos helyzetű gyermekek lehetőségeiről a művészetekben

ZSILIP

Betűbe zárva (Márai Lola naplója)

A 2022-es év irodalmi szenzációja volt Márai Sándor feleségének naplója. Öt kelti életre Schell Judit színművésznő a frissen megjelent napló alapján. Szeptember 5-én a készülő előadásból nyilvános olvasópróbát tartunk, ahol a művésznő irodalmi konzultánsa Réczei Tamás, az Így szerettek ők sorozat író, rendezője lesz.

Óbudai Zsinagóga

Történelmi rabbiavatás és a Zsidóház megnyitója Debrecenben

A második világháború óta először avattak ortodox rabbit Debrecenben. Faigen Sámuel – az EMIH-Magyar Zsidó Szövetség és a Chábád-Lubavics mozgalom rabbiját szeptember 7-én, szerdán, a Pásti utcai Zsinagógában iktatták be a helyi zsidó hitközség élére. Ezután hivatalosan is megnyitották a hitéleti és kulturális programoknak is helyet adó Zsidóházat a Piac utca 5–7. szám alatt. A zsidó.com beszámolója

A FAIGEN CSALÁD ÉS DEBRECEN

A Pásti utcai Zsinagógában rendezett rabbiavatáson Köves Slomó, az EMIH-Magyar Zsidó Szövetség vezető rabbija felidézte, hogy Faigen Sámuel rabbi és felesége szinte pontosan 12 éve költöztek a városba, és kezdték szervezni a hitéleti programokat az ott tanuló izraeli diákok számára. Később a helyi magyar zsidó közösség életébe is bevonódtak, tökéletesen megtanultak magyarul és a helyi zsidó közösség összefogása vezetett oda, hogy a második világháború utáni időszakban először avathattak ortodox rabbit Debrecenben. Az EMIH vezetője köszönetet mondott Horovitz Tamásnak, a Mazsihiszhez tartozó Debreceni Zsidó Hitközség elnökének, hogy „minden más szempontot félretéve, a zsidó közösség jövőjét és az összefogást tartja szem előtt”, továbbá a debreceni városvezetésnek, hogy ennyire támogatja a helyi zsidó közösség fejlődését.

Az EMIH-re utalva Köves Slomó azt mondta: „A zsidó közösség nem csak Budapesten, hanem Magyarország számos pontján él, és mi addig nem nyugszunk, amíg minden magyar zsidónak adott lesz a lehetőség, hogy visszatérjen ősei hitéhez.”

„A KÖZÖSSÉG NINCSEK EGYEDÜL”

Faigen Sámuel beiktatásán részt vett David Lau, Izrael Állam askenáz főrabbi, aki a zsinagóga melletti, holokauszt-emléktáblára utalva arról beszélt, hogy fontos, hogy gondoljunk azokra, akik egyedül maradtak nyolcvan évvel ezelőtt a gonoszsággal szemben. Ugyanakkor ma Debrecenben a zsidó közössége „nincsen egyedül, van rabbija, és partnerként kezeli az egész várost”.

„Az Izraeli Rabbinatek nevében is mondhatom, hogy a magyar zsidó közösség reneszánsza példa nélküli. Az elmúlt tíz évben négyszer voltam Magyarországon és

minden alkalommal látom, hogy egyre több zsinagóga nyílik, és egyre többen járnak az iskolákba, imaházakba.”

Szerinte mindez az EMIH-nek köszönhető és annak, ahogyan törekvéseiket a magyar kormány támogatja.

ÉLŐ ÉS AKTÍV KÖZÖSSÉG

Ezt erősítette meg beszédében Fürjes Zoltán egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár is, aki szerint a kormány minden támogatást megad, de ahhoz, hogy ilyen élő és aktív közösség legyen, mint Debrecenben, olyan vezetőkre van szükség, mint a most beiktatott Faigen rabbi és felesége.

A rabbiavatás után nyitották meg hivatalosan a debreceni Zsidóházat a Piac utca 5–7. szám alatt, mely hitéleti, kulturális és oktatási programok mellett az első vidéki, minőségi kóser étteremnek, a Hamszának is otthont ad. Ezt – saját bevallása szerint – a szintén jelen lévő Puskás István alpolgármester is kipróbálta már. Szerinte Debrecen városa azért működik jól, mert olyan közösségek alkotják, mint például a helyi zsidóság.

Rabbiavatás Debreceni Zsidóház megnyitója

Szeptember 7-én került sor a debreceni Zsidóház átadására, mely kulturális, oktatási és hitéleti programoknak, sőt a kösér Hamsza étteremnek is otthont ad. Debrecenben Faigen Sámuel rabbi avatását is ekkor tartjuk meg, neves külföldi vendégek jelenlétében.

Debrecen, Pásti utcai Zsinagóga

Faigen Sámuel 1986-ban született az izraeli Kfar Chábádban. A lodi, majd a Migdal Hamek-i (Izrael) Chábád jesivában tanult. Ezután New Yorkban, a központi Chábád jesivában, majd Budapesten folytatta rabbinikus tanulmányait. Eközben kezdte szervezni a Chábád programokat a Debrecenben tanuló izraeli orvostanhallgatók számára, tóratanulást és sábátkor szombati közösségi összejöveteleket, kidust is tartottak. 2009-ben megnősült, azóta öt gyermekük született. Egy év múlva, már feleségével együtt nyitottak állandó Zsidóházat Debrecenben, immár több száz ott tanuló diák számára, és együttműködést kezdeményeztek a helyi zsidó hitközséggel. A közösség 2019-ben úgy döntött, hogy hivatalosan is rabbivá választják. A beiktatására szeptemberben került sor.

„Az én célom, az én élményem”

KOMÁDI GYEREKEK ELŐADÁSA A ZSILIPBEN

ÓNODY-MOLNÁR DÓRA írása

Van egy olyan Magyarország, amely nemigen látszik a többség számára. Ezen a Magyarországon az egy főre jutó jövedelem 10-25 ezer forint, nagyjából annyi, mint amennyibe egy sportcipő kerül. Ezen a másik Magyarországon a házakban nincs vezetékes víz, a családok akár több száz métert is gyalognak naponta azért, hogy friss vizük legyen. A 21. században, Európa közepén nehéz elképzelni, hogyan mosnak-főznek így az emberek, pedig ezen a másik Magyarországon nagyságrendileg 200 ezer ilyen család oldja meg valahogy lavórokkal, lábosokkal küszködve.

A másik Magyarország házaiban a tartozások miatt gyakran a villanyt is kikapcsolta már a szolgáltató. Jó dolog, ha van előre fizetős, kártyás telefon, de ez sem mindenkinek adatik meg. Ezen a Magyarországon kevés jó minőségű élelmiszer kerül az asztalra, a leggyakrabban tésztát, kenyeret, krumplit esznek, valamiféle zsiradékkal összekeverve. Sok cukros üdítő is fogy, az lakatató. Ezen a tájékon gyorsan felnőnek a gyerekek. Hamar munkába állnak, és amióta 16 éves korra szállították le a tankötelezettséget, azóta még annyit sincsenek iskolapadban, mint korábban.

A másik Magyarország iskoláiban nem keverednek a telepekről

érkező gyerekek a többségi társadalom jobb módú gyerekeivel. A másik Magyarországon csak szegregált iskolák vannak, ahol nemigen tanítják meg a gyerekeket írni-olvasni-számolni. Ezekből az iskolákból nem vezet út egyetemre, de még az érettségi megszerzéséig sem. Leginkább sehova nem vezető, zsákutcás szakképzésben vergődnek addig, amíg be nem töltik a 16. életévüket. Érettségi vagy piacképes szakma híján így maradnak ezek a fiatalok ugyanabban a kilátástalan szegénységben, mint amilyenbe születtek. Ez a másik Magyarország elkésztető körforgása, az ottani élet kegyetlen törvénye, amelyet – politikai akarat híján – az ország uniós csatlakozás

és az ideáramló több tízezer milliárd forintnyi fejlesztési pénz sem tudott megtörni.

A munka itt ritkán jelent stabil foglalkoztatást, általában idénymunkát jelent: kétkezi tevékenységet építkezéseken vagy a földeken. Sokan dolgoznak közmunkásként is, de ez a lehetőség az év felére (jó esetben háromnegyedére) biztosít munkát, a fennmaradó időben marad a havi 20 ezer 800 forintos segély. Ezen a Magyarországon sokkal rosszabb az emberek egészségi állapota, és nagyjából 15-20 évvel korábban meghalnak, mint a többség Magyarországon. Ezen a Magyarországon a család extrém szegénysége miatt – hiába tiltja törvény – gyakran kiemelik a gye-

FOTÓK: ALMÁSSY BETTINA

rekeket, akik nevelőszülőkhöz vagy gyermekotthonba kerülnek. Ezen a másik Magyarországon hosszabb-rövidebb ideig sok gyereknek jut osztályrészül, hogy a szülők szegénysége miatt hosszabb-rövidebb időre kikerülnek a családjukból. A másik Magyarország legkiszolgáltatottabbjai ők: az állami gondoskodásban élő gyerekek.

A Hajdú-Bihar megyei Komádi-ban is van egy ilyen otthon. Óvodás korúaktól a majdnem felnőtt fiatalokig laknak itt a családjuktól távol került, többségében roma gyerekek. Ők léptek fel a Zsinagógák Hetén – az Igazgyöngy Alapítvány és a Fírgun Alapítvány közreműködésével – a Zsilip Kulturális Központban.

Bágyadtan süt be a Zsilip ablakaiban az őszi eleji napfény, hamarosan kezdődik a Fírgun gyöngyei című különleges előadás. Gyülekeznek a nézők, leginkább családok kisgyerekekkel. Az előadás előtt Glitzenstein Sámuel, az újlipótvárosi közösség rabbija lép színpadra, hogy néhány bevezető gondolattal köszöntse az esemény résztvevőit. A rabbi a felelősségről beszél. Felidézi az eredendő bűnt. – Az Örökkévaló kérdezi Ádámtól, kóstoltál-e a tiltott fa gyümölcséből. Ádám azt mondja, Éva adta nekem, nem én vagyok a hibás. Az Örökkévaló Évához fordul, aki a kígyóra mutat, hogy tőle kapta az almát. Na de mi van itt? – berzenkedik az Örökkévaló. Ettél vagy nem ettél a gyümölcsből? Nem azt kérdeztem, ki adta neked. A zsidó bölcsék azt mondják, ilyenek vagyunk, mi emberek, igen, hibázunk – beszél a rabbi. Ha valaki nem ismeri el a hibáját és a tetteiért a felelősséget másra hárítja, az a bűn.

A rabbi hozzászól: a zsidó tanítás egyik központi üzenete az, hogy ugyan nem minden tökéletes, de nem számít, honnan jöttél, ki vagy, milyen nevelést kaptál, az számít, hogy élni tudj a lehetőségekkel, és felelősséget tudj vállalni a cselekedeteidért. Majd megfújja a koszarvból készült kürtöt, a sófárt. A termet betöltő éles, de valahogy mégis megnyugtató hang a Ros hátsáná közeledtét üzeni.

„FELEMELŐ VOLT EZEKSEL A GYEREKEKSEL DOLGOZNI”

Fábián Péter író-rendező, a Júda népe című előadás életre hívója korábban nem dolgozott ilyen nehéz sorsú gyerekekkel. – Olvastam a körülményekről, de zsigeri szinten most tapasztaltam meg először, milyen is az élete ezeknek a gyerekeknek. Amikor ott voltak velem, akkor nem gondoltam erre, mert dolgoztunk, tenni kellett a dolgunkat. Sokszor utólag csapódott le bennem, mennyire kiszolgáltatottak egzisztenciálisan, mennyire függenek attól a helytől, ahová tartoznak és milyen terheket cipelnek. Amikor a vágyaikról beszéltek, nem olyanokat hallhattunk, mint amilye-

ket megszoktunk, vagyis amilyeneket a környezetünkben élő, középosztálybeli gyerekek fogalmaznak meg. Ők saját házról, jogosítványról, nyolc általánosról, szakmáról beszéltek – mondja. Péter azt is elmeséli, hogy felemelő volt ezekkel a gyerekekkel dolgozni. Félretették a szomorúságot, mintha nem is lenne a sanyarú sors. Próbálták humorral oldani a nehéz pillanatokat. – A próbák nem voltak előadás-centrikusak, nem törekedtünk arra, hogy ilyen rövid idő alatt valami fergeteges előadást állítsunk elő. Azt szerettük volna, ha a dráma eszközeivel, játékokkal, sérülésmentesen tudjanak magukról, a vágyaikról beszélni. De nem fúrunk le pszichodramás mélységekig. És míg délelőtt folytak a próbák, az önismereti játékok, addig délután is együtt voltunk a szabadidős foglalkozásokon. Fociztunk, bográcsoltunk, sétáltunk és sokat beszélgettünk. Az előadás foci témája a szabadidős programból jött át a próbaterembe. Az előadásban látható etűd-sorozat pedig a gyerekek felvetéseiből áll össze, mi, a kollégámmal, Háda Fruzsínával csak strukturáltuk azokat – fejt ki, majd hozzáfűzi: voltak, akik a próbafolyamat során lemorzsolódtak. Azokkal a gyerekekkel tudtak a 10 nap alatt folyamatosan dolgozni, akik már régebb óta kapcsolatban állnak az Igazgyöngy Alapítvány munkatársaival. Az L. Ritók Nóra által alapított és vezetett szervezet ezen a környéken is dolgozik, és próbál a mélyszegénységben élő roma gyerekeknek valamiféle kiutat mutatni.

És miért Júda népe? – kérdezem, már csak azért is, mert a zsinagóga szakrális falai között egy héber, bibliai névnek a címben külön mondanója is lehet. – Annak a kisfiúnak, aki kannázott, Júda a neve. Júda, aki a többiekkel megy a zsinagógába. Így született meg a cím.

A bevezető gondolatokat követően színpadra lépnek a komádi roma gyerekek. A darabot, amelyet előadnak, egy tíznapos nyári táborban rakták össze *Fábián Péter* író-rendezővel. Péter – és munkatársa *Háda Fruzsina* színész, drámapedagógus – 10 nap alatt, drámajátékok segítségével próbálták előcsalogatni a srácokból az érzéseiket, azzal a céllal, hogy minél több gondolatot meg tudjanak fogalmazni magukról. A tábor alatt születtek meg azok az etűdök, amelyeket most a gyerekek bemutatnak a nézőknek.

Az etűd első darabja egy élménybeszámoló. A fiatalok egymás után lépnek színpadra, miközben néhány mondatban beszélnek életük egyik legjobb élményéről.

- Az én élményem, hogy a Komádi Gyermekotthonnal elmentünk egy bajnokságra, és ott a csapattal sikerült elverni az addigi legjobb csapatot. Kupagyőztesek lettünk.

- Az én élményem, hogy Debrecenben túráztunk.

- Ha már itt tartunk, nekem is van mondandóm. A nyáron voltam egy strandon, ahol volt egy csúszda. Nem mertem lecsúszni róla. Aztán, egyszer csak, mégis lecsúsztam. És hát baromi jó volt.

- Otthon voltam a tesóimnál. Elmentünk falunapra, és ott volt egy óriáskerék. Nem mertem felülni rá, de végül felültem.

Miközben a legjobb élményeket hallgatjuk, egy 10 év körüli fiú kannán dobol. Az élményeket követően a gyerekek a céljaikról beszélnek.

- Féltem eljönni Budapestre, de ma eljutottam ide. Az a célom, hogy kijárjam a nyolc osztályt, aztán elmenjek szakmát keresni. Kőműves szeretnék lenni.

- Az én célom, elsőnek, hogy letegyem a nyolc osztályt, aztán szakmát szerezzek, ami a fodrász. Utána az, hogy házat építsek és családom legyen. Utána jöhet egy másik szakma, ami a mezőgazdasági gépkezelő.

- Végeztem el a nyolc osztályt! Legyen meg a kőműves szakmám!

Legyen meg a jogsi és családot alapítsak!

- Én masszőr leszek. Lesz szép feleségem és házam, gyerekekkel.

- Ácsnak tanulok.

Célom a jogsi és hogy legyen házam.

A VÁGYAK SZERTEFOSZLANAK

L. Ritók Nóra 1999-ben alapította az Igazgyöngy Alapítványt, amely az első 10 évében – a művészeti oktatáson keresztül – elsősorban a hátrányos helyzetű gyerekekre fókuszált. – 2009 körül figyeltünk fel arra, hogy az általunk gondozott gyerekek sorsa nem úgy alakul, ahogyan azt elterveztük. Azt láttuk, hogy az életútjukban nincs változás, a fiatalok vissza kerültek abba a faluba, ugyanabba a szegénységbe, ahonnan elindultak. Nagyon nehéz a társadalmi leszakadás komplex problémakörén fogást találni. Akkor határoztuk el, hogy egy komplex, esélyteremtő modellt hozunk létre. Azaz nemcsak a gyerekekkel, hanem a családjukkal, az otthoni közegükkel, sőt a tágabb közösségükkel is foglalkoznunk kell – meséli L. Ritók Nóra, az előadás után rendezett kerekasztal-beszélgetésen. Az idők folyamán megtanulta azt is, hogy hiába érzékeli a gyerekek történeteit, sorsán keresztül azt, hogy az állami intézmények csődöt

mondanak, nem teljesítik a feladataikat, sőt diszfunkcionális működésük gyakran súlyosan sérti az emberi jogokat, nem érdemes nyilvánosan bírálatot megfogalmazni ezzel kapcsolatban, mert ezzel csak a helyzet romlik. – Hamar ellenséggé váltunk mi is, és ahelyett, hogy a megoldás felé indultunk volna el, előfordult, hogy ennek a lehetősége is elveszett. Sőt, még az a mondat is elhangzott, hogy „köszönjük az Igazgyöngy Alapítványnak”. Vagy hogy „az a baj, hogy ti ezekkel vagytok” – mármint nem az intézményrendszerrel. Nyilván ezzel kezdeni kellett valamit. Lassan megértettük, hogy gyakran ők is ennek a diszfunkcionális működésnek az áldozatai. Sok évbe telt, mire eljutottunk a partneri viszonyig: hiszen ugyanazokért a családokért, gyerekekért dolgozunk, nem dolgozhatunk egymás ellen – fejt ki Nóra, aki egy másik problémára is rámutat. Az elmúlt években megszűnt a pártpolitika-mentes szakpolitika. Ezért minden, ami egyet nem értés vagy szakmai vita csupán, az rögtön gellert kap, ami lehetetlenné teszi a párbeszédet. Az előadást követően szinte elcsukló hangon mondja, hogy nem lesz azokból a vágyakból semmi se, amiket egymás szavába vágva soroltak a fellépő gyerekek. Mert a nyolc általános elvégzése, a szakma megszerzése és a saját ház felépítése, bár mind-mind magától értetődő, egyszerű céloknak tűnnek, mégis – ritka kivételtől eltekintve –, ebben a mérhetetlenül kiszolgáltatott élethelyzetben, amelyben ezek a gyerekek élnek, álmok maradnak örökre. – Korábban azt gondoltam, hogy a tehetséggondozás a legfontosabb, amit tehetünk: emeljük ki a tehetséges gyerekeket és őket segítsük, mert ez üzenet a közösségnek is, hogy sikerülhet kitörni. Aztán rájöttünk, hogy nem egy gyerekkel szeretnénk százat lépni, hanem százal egyet. Mert mi, az Igazgyöngyben társadalmi változást szeretnénk elérni, és ez a cél felülírja a tehetséggondozást – fűzi hozzá.

A tizenegy fellépő közül ketten említették az érettségit mint célt. Azon a másik Magyarországon, ahol ők élnek, nem ritka, hogy a gyerekek még a nyolc általánost sem végzik el. Az érettségi pedig szinte elérhetetlen messzeségben van. Pedig az érettségi az, ami a társadalmi mobilitási utat megnyitja. A szakmai tudás is akkor kamatozik a munkaerőpiacon, ha van mellette érettségi. Azonban az oktatási rendszer kasztosodása miatt ezeknek a gyerekeknek nem nyílnak utak az érettségi adó középiskolába. És ahogy a kis etüdkből kiderül: még a jogosítvány megszerzése is annyira távoli, hogy arról csak az álmok szintjén beszélnek a gyerekek.

A nézőtérén ülve és hallgatva őket arra gondolok, hogy azon a Magyarországon, ahol ők élnek, ezek a célok nem fognak teljesülni. Emiatt különösen szívszorító az előadás, a könnyeimet nyelem.

A műsor halad tovább, az etüdkből visszaköszönnek a gyermekotthoni élet mindennapjai, a birkózás, a foci, a vesztes és győztes meccsek. Közben Júda kannájából ütemesen szól a ritmus, a csapat tagjai pedig ráéreznek, hogy éppen kinek kell a passz. A rabbi szavainak üzenete zakatol bennem: mutogathatunk sok mindenkire, hogy kinek a felelőssége az, hogy ezek a gyerekek nem tudnak kitörni a szüleik szegénységéből. De amikor eltűrjük, hogy létezik egy másik Magyarország, és nem küzdünk ellene, akkor az vajon nem a mi felelősségünk is?

Egy elveszett debreceni GYÖNGYSOR HÁLÁCHÁJA

OBERLANDER BÁRUCH RABBI írása

A Nyírvidék című lap egykori számaiból lapozgatva érdekes történettel találkozhatunk egy gyöngysorról, amit minden valószínűség szerint elloptak¹. Természetesen sokan jelentkeztek érte, ám egy bizonyos Eisenberg család tudott róla a leginkább hitelt érdemlő leírást adni. A hatóságok azonban még a pontos leírást sem tartották elég bizonyítéknak, más módon is igazolniuk kellett, hogy tőlük lopták el az ékszert².

Egy pengőért vettek egy ötezer pengő értékű gyöngysort

Egy debreceni ékszerész céghez beállított egy szegényesen öltözött fiatalember s az volt a kívánsága, hogy az ékszerész becsüljön meg egy gyöngysort. Zsebéből ki is vette az ékszert, amely a kereskedő legnagyobb ámulátára, óriási értékű gyöngyökből állott. A kereskedő 5000 pengőre értékelte a gyöngyöket, közben azonban értesítette a rendőrséget, mert gyanus volt előtte, hogy ilyen nagy értékű ékszerész egy ilyen szegényes kinézésű emberhez kerüljön.

Kihallgatás során a fiatalember elmondta, az ékszert édesapja a zsidvásáron 1 pengőért vásárolta 5 évvel ezelőtt.

A rendőrségen az a feltevés alakult ki, hogy valaki évekkal ezelőtt elveszthette a gyöngysort és így került a zsidvásárra, ahol 1 pengőért megvásárolták.

És hogy miért érdekes számunkra ez az évszázados történet? Azért, mert a szóban forgó Eisenberg család legkisebb lánya, Dóra (zsidó nevén Dvorá) (1919–2007) volt anyósom édesanyja, így az elveszett gyöngysor története igazi családi legendának számít. Bennünket persze nem is igazán a gyöngysor elveszése és megkerülése érdekel, mint inkább a történet háláchikus vetülete.

Tórai előírás, hogy ha találunk egy elvesztett tárgyat, azt vissza kell juttatni a tulajdonosának: „Ne nézd tétlenül testvéred ökrét vagy bárányát, amint valahová eltévelyeg és ne fordulj el tőlük; vissza kell vinned azokat testvérednek... és így tégy testvéred minden elveszett tárgyával, amelyet elvesztett és te megtaláltad; nem szabad elfordulnod tőle”³. Ez a micva két részből áll: egy tevőleges parancsolatból, hogy vissza kell szolgáltatni a tulajdonosának a tárgyat és egy tilalomból, hogy ha elhagyott tárgyat látunk, azt nem szabad otthagyni⁴.

Sok zsidó közösségben van kifejezetten erre a célra egy elveszett tárgyak hirdetőablaka, ahol meg lehet hirdetni az elveszett vagy talált tárgyakat, hogy visszakerüljenek a tulajdonosukhoz.

Csak hogy a háláchá szerint nem minden tárgyat kell visszaadni, csak azt, amiről az elvesztője nem mondott le (jéus). Ha lemondott róla, akkor gazdátlanvá válik és azé, aki megtalálta és birtokba vette⁵. Ha olyan tárgyat találunk, amelynek nincs különös ismertető jele (szimán), ami által a tulajdonos be tudná bizonyítani, hogy az övé, akkor biztosra vesszük, hogy lemondott róla, ahogy észrevette, hogy elveszett, hisz nincs lehetősége, hogy meggyőzően igazolja a tulajdonjogát⁶. Azonban, ha a tárgynak van különös ismertetőjegye, akkor feltételezhetjük, hogy nem mondott le róla a tulajdonosa, és bízik benne, hogy megkerül.

Például, ha ez ember elveszített egy doboz kólát, akkor annak nincs semmi különös ismertetőjegye, ami alapján be lehetne azonosítani, hogy ez az övé. Hason-

Ara 10 fillér.

(Trianon 15.) Nyiregyháza, 1934. július 31.
II. évfolyam, 172 (419) szám.

* Kedd

NYÍRVIDÉK SZABOLCSI HIRLAP

Szerkesztőség és kiadóhivatal Bethlen-u. 1.
Postatakaréki csekkszám 47139. Telefon 77.

* POLITIKAI NAPILAP *

Előfizetés 1 óra 2:50 P, Negyedévre 7:50 P
Köztisztviselőknek 20 százalékos engedmény

lóképpen, ha valaki elveszít egy átlagos méretű és gyakori márkájú kabátot, amiből sok van, akkor nem tudja bizonyítani a tulajdonjogát. De ha meg tudja mondani, hogy hol volt elszakadva a kabát, az egyértelműen bizonyítja a tulajdonjogot, és vissza kell neki szolgáltatni, hiszen ez már egyedinek számít.

Ha a tulajdonos meg tudta mondani, mik a különös ismertetőjegyei az elveszett holminak, nem kell külön még azt is bizonyítania, hogy hogy került a birtokába, vette vagy ajándékba kapta stb. Az, hogy ilyen részle-

A gyöngysor titka

Nyiregyházáról is jelentkeztek már a gyöngysorért

Beszámoltunk már arról, hogy a debreceni rendőrségre került egy több ezer pengős igazgyöngysor, melynek tulajdonosát keresik. A nyomozás napok óta tart már, de még nem sikerült megállapítani, hogy ki a gyöngysor igazolt tulajdonosa. Nyiregyházáról jartak már a debreceni rendőrségen a gyöngysorért, de nem tudták igazolni a tulajdonjogot és nem kapták kézhez a gyöngysort, sőt meg sem nézhették.

Az igénylők közül a legtöbb esélye van az igazgyöngysorra a Hatvan-utcai Eisenberg családnak. Ők adták legmegközelítőbb leírását az igazgyöngysornak, de igazolni a tulajdonjogot még nem tudták. Az, aki ajándéknak vette sok évvel ezelőtt, már meghalt. Az, aki kapja, súlyos beteg.

Az Eisenberg-család nem adta fel a reményt és keres, kutat, hogy a hiteles igazolást megszerezze s elvihesse a rendőrségre!

a nagyértékű gyöngysort. Az igazgyöngysorról tudomással bír egy Debrecenből régen elkerült kereskedő is, ő volt a férje a gyöngysor tulajdonos Eisenberg leányának, de kihallgatni nem lehet, mert Amerikában él hosszú idők óta.

tesen ismeri a tárgyat, az önmagában elég bizonyíték, és vissza kell neki szolgáltatni az elveszett tulajdonát.

Előfordulhat azonban, hogy ennek ellenére gyanú merül fel a tulajdonjog kérdésében. Pl. nagyon szegény

EGY ORTODOX KISLÁNY DEBRECENI SZÉPSÉGKIRÁLYNŐ!

Bár ma elképzelhetetlennek tűnik, hogy egy házid családból származó ortodox kislányt szépségversenyen indítsanak, Eisenberg Dóra kilencéves korában mégis szerepelt a debreceni szépségkirálynő-választáson. Mielőtt az eredményhirdetésen első helyezettként kimondták volna a nevét, valaki közbekiabált, hogy „ez egy zsidó lány”. A bírók így nem Eisenberg Dórát nevezték meg elsőnek: a második helyezett kislány lett a győztes, Dóra csak a második helyet kaphatta meg. Ez a sértés élete végig fáj Dórának... [Ha valakinek van erről a szépségversenyéről további információja, kérem, ossza meg velem.]

Dóra nővére, Juci, fiatalon, egy kislúval maradt özvegyen. Második férje, Waldman Jenő volt, Teitelbaum Mózes (1758–1841) sátorlajújhelyi rabbi jesivákban nevelkedett leszármazottja. Vezetéknévét megváltoztatva, később dr. Varga Jenő néven volt parlamenti képviselő és a Kereskedelmi Bizottság elnöke a hatvanas évek végén.

ember próbálja bizonyítani, hogy ő egy nagyon drága tárgy tulajdonosa, akkor alaposabban utána kell nézni, hogy valóban az övé-e a holmi, nem elég az, hogy jól ismeri az elveszett dolgot⁷.

Az Eisenberg család esetükben jómódú volt, így amikor követelték a gyöngysort és hitelesen le is tudták írni, nem merülhetett fel gyanú a tulajdonjogot illetően a háláchá szerint. Mivel drága ékszerrel volt szó, feltételezhető, hogy egyedi darab volt, így a zsidó jog szerint el kellett fogadni bizonyítéknak a leírásukat, és vissza kellett volna adni nekik.

Sajnos nem tudjuk, mi lett a gyöngysorral a továbbiakban. A ma élő Eisenberg leszármazottak már mind az események után születtek, így nem tudták megmondani, sikerült-e a tulajdonjogukat bizonyítani. Csak reménykedni tudunk, hogy a végén visszakerült a jogos tulajdonosához.

¹ Nyírvidek 1934. július 25. 2. oldal; ² Uo. július 31. 3. oldal; ³ 5Mózes 22:1–3.; ⁴ Sulchán áruach CM 259:1.; ⁵ Uo. 262:3.; ⁶ Uo.; ⁷ Lásd uo. 267:6.

PELIKÁNC SALÁD A ZSIDÓ TEMETŐBEN

EGY IRREDENTA ZSOLTÁROS KÖLTŐ AZ ALFÖLDRŐL

CSEH VIKTOR írása

A Kozma utcai zsidó temetőbe nemcsak az elhunytak rokonai járnak ki, hanem több műkedvelő is, akik elgönyörködnek egy-egy művesebb kivitelezésű síremlékben vagy a mauzóleumsor egyik építményén, illetve olyanok is, akik leróni jönnek tiszteletüket a kedvelt hírességük előtt. A zsidó művészeti hagyományoknak megfelelően a sírok többsége a nonfiguratív ornamentika – egyébként gazdag – díszítéséből merít, ám találkozhatunk egy-két kivételes példával is, így például a temető szívében egy pelikáncsaládot ábrázoló szoborcsoporttal. Egy elfeledett költő, Kisteleki Ede sírját őrzik. Ki volt ő és mit jelentenek ezek a madarak a síron? Megtudhatják cikkünkben!

AZ ALFÖLDI GYERMEKKOR

Reichlinger Ede a Csongrád megyei Kisteleken született 1861. november 26-án Reichlinger Zsigmond kisbirtokos és Ausländer Mária fiaként. Nevét csak jóval később, 1897-ben magyarosította, helyesebben szülővárosától, Kistelektől kölcsönözte – ahol pedig egykori szülőháza állt, ott később a város vette az ő nevét az utcának.

Nagyapja svájci származású katonatiszt volt, a napóleoni háborúk egy regényszerű hőse, akit egy szerelem sodort Bécsen keresztül a magyar Alföldre. Nagyapjához hasonlóan apja is kardforgató ember volt, aki az 1848/49-es szabadságharcban mint honvéd-örrmester Damjanich mellett harcolt; 1849. augusztus 5-én, a szőregi csatában súlyos sebet szerzett, melynek hegét büszkén viselte élete végéig.¹

Kisteleki költészetében apja alakja központi szerepet kapott, külön kötetet is írt *Feltámadunk* címmel, melyben apja egyszerre jelenik meg a magyar paraszt, a délceg huszár és a falusi szatócs mintaképeként:

*„A régi huszárnak feltűnik alakja,
Hogy jó lovagolva falunkba, tanyánkról,
A termete délceg, zsinórba', magyarba',
A zárt kapu mellett nyitjára palánkol.”²*

Ám a lovas huszár – kinek lovát egyébként Vércsének hívták – leszerelése után nem sokkal elvesztette kis vagyonát, s tehenész lett, végül pedig egy kis szatócsboltot nyitott a házuk utcai frontján. Ezt az időszakot szintén érzékletesen mutatja be Kisteleki:

„- hogy rája esteledett,
Hajnaltól az aklon fújták bocikái
Fagy vette kezére a hóteli párát,
Könnyekre be könnyebb, mint rímre találni,
A régi huszárnak engesztetem árnyát.”³

A jó eszű fiú a szegedi Kegyes Tanítórendi Katolikus Gimnáziumba került, ahol tíz másik osztálytársával egyetemben a hittanórákon az ottani hitközség rabbijaitól okultak, így még tanulhatták a Tóra bölcsességét a város híres rabbijától, Löw Lipóttól (1811–1875), dr. Bacher Vilmostól (1850–1913), a pesti Rabbiképző Intézet később ikonikus alakjától, dr. Seltmann Lajos (1854–1932) későbbi hódmezővásárhelyi főrabbitól, illetve Löw Immanuel (1854–1944) rabbitól is.⁴ Írói képességére már a középiskolában felfigyelnek, *Vak Bottyán* című verses elbeszélésével pályadíjat is nyert.

Kisteleki Ede fotója a Tolnai Világlapban, 1931

TESTBEN BUDAPESTEN, LÉLEKBEN AZ ALFÖLDÖN

A középiskolai tanulmányai után, 1881-ben a fővárosba került, ahová Mikszáth Kálmán (1847–1910) hozta fel. A költő a *Pesti Hirlap*-nál helyezkedett el, mindeközben pedig a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemen jogot, majd bölcsészetet hallgatott, de igazán a szerkesztőségben és az írók másik törzshelyén: a kávéházi asztaloknál érezte otthonosan magát.⁵

A fővárosba költözése után jelentek meg első könyvei, így 1888-ban a *Költemények* című első verseskötete, majd 1894-ben a *Vándor uton*, 1900-ban *Szabad ég alatt* című novelláskötete.⁶

A kávéházi zsvajtól függetlenül hamisítatlan alföldi gyermek maradt, aki nem igazán kedvelte a nagyvárost. Nem értette, miért akarnak emberek egymás fölé költözni, telefonon kiabálni egymással, mikor a nagyváros mellett dús mezők virulnak a szabad ég alatt... Ha csak tehetné, hazalátogatott, mely utazások mindig

nagy izgalommal töltötték el. Egyik hazaútjának hangulatát, a *Készülődés* című verse az Énekek Énekét juttathatja eszünkbe:

„Falumnak erdejét, tavát sóvárgom,
S apró, szép, virágos házakat,
Üdöb a pír ott minden rózsaszálon,
Hűsebb az árny a lombos fák alatt:
És meztelen fővényel kiűn a bucka,
Szélvert fodrán ezüstös pikkelek, –
Megyünk, megyünk az én szőlőfalumba,
Én édes gyermekeim, készüljétek!

Hová emléksz gyönyörsejtelmes vágyhoz,
Nekem szőlőfalum a föld szíve,
S mint vőlegény, édes menyasszonyához,
Égőn epedve járok én ide:
S várom: köré fonódjék sorsom útja, –
S minden porával egyesítsenek, –
Menjünk, menjünk az én szőlőfalumba,
Én édes gyermekeim, készülődjétek!”⁷

Ahogy Lőrinczy György (1860–1941) író fogalmazott a költőről: „Dalai elbujkálnak a lombos fák között, csöndes alkonyi szellőben, hogy megvizsgálják, megnyugtassák és szelíd ábrándokba ringassák azokat, akik nem kávéházi füsttel, hanem a magyar rónaság szűztiszta levegőjével táplálkoznak.”⁸

ÚJRA AZ ALFÖLD VONZÁSÁBAN

1890-ben újból Szegedre került és a *Szegedi Híradó* munkatársa és a *Szegedi Napló* főszerkesztője lett, ám újságírói pályafutásától függetlenül a legtöbben „csak” úgy emlegették Kistelekit, mint a „költő”.

1908. június 18-án a Dugonics Társaság szervezésében a szegedi városháza dísztermében ünnepelték Kisteleki Ede munkásságának negyed évszázados működését, majd a hivatalos köszöntések után a mulatság a Kass Vigadóban folytatódott, melyen megjelent még a szülővárosa plébánosa, volt országgyűlési képviselő Várossy Gyula (1858–1926) is.⁹

Újabb szegedi évei alatt végigkísérte az ottani újszínű építését, melybe később ő is gyakran betért imádkozni, melyről a *Templomban* című versében a következőképpen emlékezik meg:

„Halhatatlan műved mindenütt fölém
Óh te örök szellem, világok királya,
De bekívánkozom a zsinagógába,
Te dicséretre, mely közöttünk épült:
Hol a frigszekrényre lesugárzó fényt küld
A felette lengő örök-égő lámpa.
Hol a Mózes könyvét védő cédrusfába
Egykor a Libanon hajtá fel az éltet.

A kupola alá, ahol mesévé lett
Dicsőséges hajdan őrszelleme száll még,

*Művek derűjével hol áttörött árnyék
Rabbi Löw lelkéből szőtt testet magára.
Ahol Dávid király fölzengő zsoldára
Maga írott nyelvén Szebaothoz árad.
Melynek dallamából ölt magára szárnyat
Ihletett érzésem, mit nem sarkal kép-jel.
Hogy Istenhez lépjen szent elmerüléssel.¹⁰*

AZ IRREDENTA ZSOLTÁROS KÖLTŐ

1920-ban aztán végül is újból Budapestre került, így már a fővárosban vetette papírra a trianoni szerződés felett érzett fájdalmát. Az *Imádság hazámért!* című versét az irredenta körök gyakorlatilag felekezeti hovatartozás nélkül szavalták; hazafi verse a Könyörgések könyve című kötetében jelent meg, melyhez Zdravec Izvá

*Harmathozó hajnal, kikeletet érjen
Szegény Magyarország.*

[...]

*Napsugarad hullasd le a magyar földre,
Múlja bármily fényes, szebb legyen jövője,
Javáért esengek; -
Ez a nemes szívű, ez a büszke, délceg,
Orvul rakott törtől hivatását véd meg -
Szegény nemzetemnek.*

*Ha ellenség; nem baj, csakhogy szembe álljon,
Kinek keze Úr fenn fergeteg, villámon,
Imádkozom hozzád,
Add, hogy egymást értsük, a magyart a magyar;
Add, hogy összetartsunk és fölvirul hamar
Dicső Magyarország.¹²*

A költő, aki sokat merített a héber bibliából, s így kiérdemelte a „zsoltáros” jelzöt is, az élete végéig aktív maradt, s még halála előtt néhány nappal is eljárt az „Otthon” Írók és a Hírlapírók Körébe az Eszterházy (ma: Puskin) utca 4. alá, a Tisztviselő Kaszinó épületébe.¹³ Ahol az „Otthonban” a hetvenéves ősz, de friss mozgású és derűs tekintetű költő asztalhoz ült, ott hamar népes tömeg alakult ki. Azonban csak az asztaltársasága, Kisteleki már nem érthette meg, hogy a kedvenc Köre 1934-ben visszaköltözött a New York-palotába, ahol a társaság még az 1890-es években virágzásnak indult.

A PELIKÁNOS SÍR TÖRTÉNETE

1931. május 14-én, vagyis újár hónap 27-én a Szabolcs utca 3/a alatti lakásán örök nyugalomra szenderült a zsidó költő, kinek versei átíveltek származáson és politikán. Nagy részvét mellett dr. Hevesi Simon (1868–1944) főrabbi temette el Kisteleki Edét.

Négy hónappal később Kisteleki özvegye, Kohn Emma (1868–1931) is követte „a szegedi költőt” a sírba.¹⁴ Pelikános sírjukat egy évvel később, 1932. május 22-én avatták fel többek között Móra Ferenc (1879–1934) beszédével.

S mi a sír története? Valamikor az 1920-as években Kisteleki beszélt Istók János (1873–1972) műtermébe, ahol meglátott egy pelikánszobrot. A vízimadár nagyon megtetszett a költőnek, s még ott a teremben pennát s papírt ragadott, verset írt. Ekkor még nem sejtette, hogy saját sírversét írta meg.¹⁵

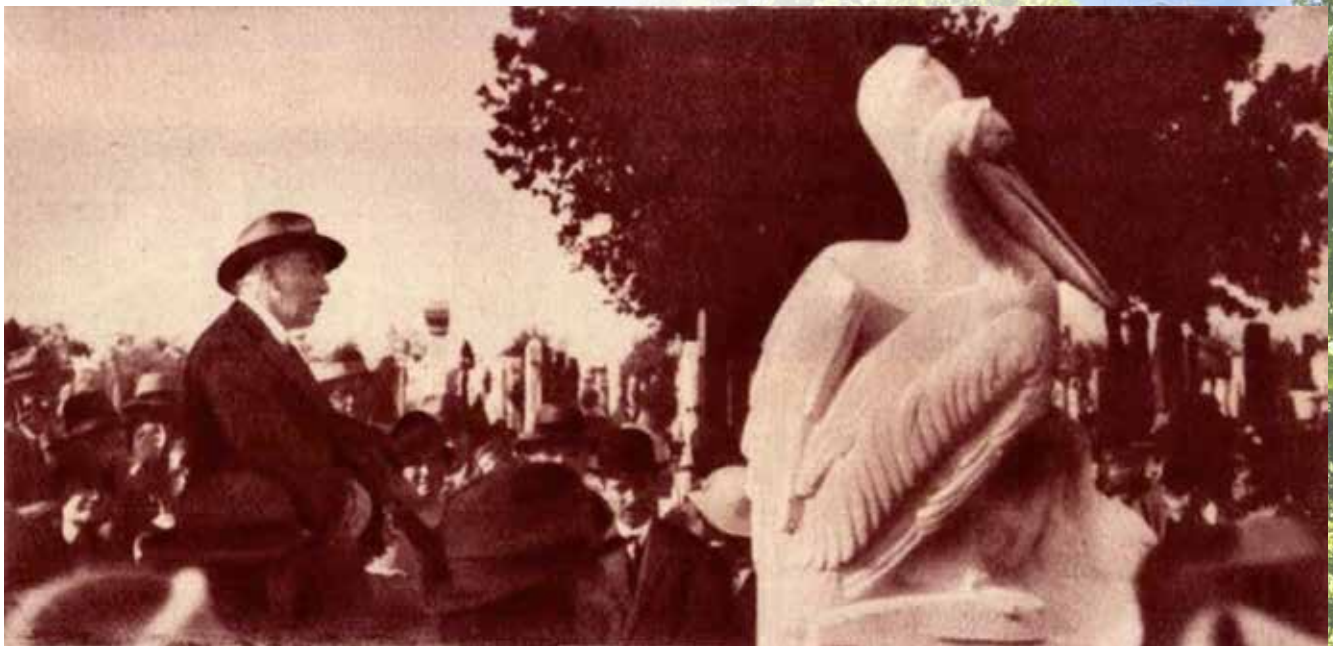
A költő halálakor Istók János szobrász felkereste a gyászoló családot az elhunyt versével, majd kifaragta a pelikáncsaládot: a költőt, feleségét, s öt gyermeküket, mely jelképezni hivatott azt a mély szeretetet, mely Kisteleki Edét családjához kötötte. A sír aljára a pelikánvers négy strófáját is bevették:

*„Atyja nemzeteknek, nemzetem javáért,
Én szegény hazámért, jó Magyarorszáért
Felkönyörgök hozzád,
Sok esztendőt töltött hideg télben, éjben,*

Kisteleki Ede sírja az Új Időkben, 1932

(1884–1965) – nem sokkal korábban Szegeden felszentelt – püspök írta az előszót. „[...] mindenesetre érdekes, hogy a zsidó költő egyházi verseit a táborig püspök ajánlja az olvasók figyelmébe” – jegyezte meg a *Világ* szerkesztősége az új könyv kapcsán.¹¹ A hatstrófás *Imádság hazámért!* részletei így hangoznak:

*„Napsfény sugárzik e madarokról,
Szívért epedni jobban nem lehet,
Szülöttet, mely szülővel egybekapcsol,
E szobrocskában él a szeretet.”*

A síremlék felállításában komoly szerepe volt gróf Klebelsberg Kuno (1875–1932) volt vallás- és közoktatásügyi miniszternek is, többek között az ő javaslatára került a síremlék kompozíciójára egy nyitott könyv is, rajta híres művének címe: *Könyörgések könyve*. Külön érdekesség, hogy a sír gipszmodelljét még a Magyar Zsidó Múzeumban is kiállították.¹⁶

A síratvón Patai József (1882–1953) a tökéletes harmónia poétájának nevezte Kistelekit:

„Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat nevében hozok egy babérágat a magyar zsidó költő sírjára. Kisteleki Ede a tökéletes harmónia poétája volt és az ő lelke nem ismert konfliktust abban a sorrendben sem, hogy magyar zsidó-e vagy zsidó magyar. Úgy érezte, hogy minden ember a végtelen kiteljesülése és abban a távlatban, ahol »égi fénysemek kísérik« a halandók útját, nincs különbség nép és nép, faj és faj között. »A névtelen jót látom minden arcon« – dalolta egyik versében.”¹⁷

Szegedi barátja és alkotótársa, Juhász Gyula (1883–1937) pedig a következő, *A Költőnek* című verssel búcsúzott tőle:

*„Magány, szegénység szörköntöse fed,
De te vagy az Úr papja, ne feledd.*

*A te igédre épülnek falak
És ódon tornyok porba omlanak.*

*Irigység, átok követ rád vetik,
De meg fog majd követni mindenik.*

*Mert a jövődő Trója rád marad,
Romok fölött és szívárvány alatt.*

*Koldusszegényen bármily egyedül,
Szívedben mégis Dávid hegedül.*

*Ceciliának orgonája bűg,
Benned dalolnak minden vértanúk.*

*Benned zenélnek minden csillagok,
Szemedben Isten visszfénye ragyog.*

*Magány, szegénység szörköntöse fed:
De hordozod az örök életet.”¹⁸*

¹ Dr. Rubinyi Mózes, „Kisteleki Ede emlékezete”, in: Szemere Samu dr. (szerk.), *Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat LXIII. Évkönyve 1941*. Budapest: IMIT 1941. 261–262. old. A továbbiakban: Rubinyi, 1941.; ² Rubinyi, 1941: 262. old.; ³ Rubinyi, 1941: 263. old.; ⁴ Magyar Gábor (szerk.), *A Kegyes Tamítórendiek vezetése alatt álló Szegedi Városi Főgymnásium Értesítője az 1878–79-iki tanévről*. Szeged: Burger Gusztáv Könyv- és Könyvmdája, 1879. 24–25. old. alapján; ⁵ „Kisteleki Ede meghalt”, *Pesti Hírlap*, 1931. 53. évf. 109. szám, 8. old.; ⁶ Ujvári Péter (szerk.), *Magyar Zsidó Lexikon*. Budapest: Zsidó Lexikon, 1929. 485. old.; ⁷ Kisteleki Ede, *Földön és az égben*. Szeged: Szerzői Kiadás, 1911. 9. old. A továbbiakban: Kisteleki, 1911.; ⁸ Rubinyi, 1941: 266. old.; ⁹ „Napi Hírek – Jubiláló ujságíró”, *Pesti Hírlap*, 1908. 30. évf. 149. szám, 11. old.; ¹⁰ Kisteleki, 1911: 71. old.; ¹¹ „Könyvek – Könyörgések könyve”, *Világ*, 1922. 13. évf. 12. szám, 19. old.; ¹² Csergő Hugó szerk., *Száz év zsidó magyar költői*. Budapest: OMIKE, 1942. 84–85. old.; ¹³ „Kisteleki Ede meghalt”, *Pesti Hírlap*, 1931. 53. évf. 109. szám, 8. old.; ¹⁴ „Kisteleki Ede özvegye meghalt”, *Friss Ujság*, 1931. 36. évf. 221. szám, 6. old.; ¹⁵ „Istók János: Kisteleki Ede síremléke”, *Uj Idők*, 1932. 38. évf. 22. szám, 665. old.; ¹⁶ Fürst Aladár dr., „A Zsidó Múzeum művészi gyarapodása”, *Egyenlőség*, 1933. 53. évf. 30. szám, 15. old.; ¹⁷ Patai József, „Kisteleki Ede síremlékénél”, *Múlt és Jövő*, 1932. 22. évf. 6. szám, 182. old.; ¹⁸ Juhász Gyula, *Összes versei*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1959. 850. old.

Sófárt fújt és zsinagógát látogatott Novák Katalin

LÁTOGATÁST TETT A MÁDI ZSINAGÓGÁBAN AZ ÁLLAMFŐ

Köves Slomó az EMIH vezető rabbija és családja Novák Katalinnal, Magyarország köztársasági elnökével találkozott Mádon. A köztársasági elnök a közelgő zsidó újév alkalmából látogatta meg az 1795-ben épült mádi zsinagógát. A zsido.com beszámolója

Az elnök asszony hivatalos látogatáson járt Tokaj-Hegyalján, ahol a gazdag borvidék megtekintése mellett a mádi zsinagóga meglátogatását is beiktatta programjába. A zsinagógában és rabbiházban Köves Slomó rabbi, Köves Dvora rebecen és lányuk, Köves Rochie, továbbá Tóth Gábor az EMIH kabinetfőnöke kísérték az elnök asszonyt, megmutatva Mád zsidó múltját és jelenét. A látogatáson szóba került a fellendülőben lévő tokaj-hegyaljai zsidó turizmus is, melyhez az EMIH is nagyban hozzájárult.

A hitközség által működtetett rabbiházban és Csodarábbik útja fogadóban több ezer nem zsidó vendég is megszáll évente. Nemcsak a mádi zsidó örökséggel, hanem a zsidó vallással, kultúrával is megismerkednek, ebben segítségükre van Frank Mariann a látogatóközpont vezetője is.

Nem újdonság, hogy közkedvelt zarándokhely Tokaj-Hegyalja, rengeteg zsidó látogat ide a világ minden tájáról, hogy felkeressék elődeik és az egykor itt élt nagy cádikok, csodarabbik sírját és ott imádkozzanak. Azonban korábban nem volt meg az az infrastruktúra, amely ki tudta volna elégíteni a zsidó élethez szükséges igényeket. Mára már, az EMIH-nek köszönhetően, Mádon is rendelkezésre áll kóser konyha, szálláshely és zsinagóga is.

Novák Katalin látogatását kóser ebéddel zárták a Mádi rabbiházban. A terített asztal mellett a kötetlen beszélgetés során szóba került Ros hásáná, a zsidó újév is, ami idén szeptember 25-én este köszöntött be. A Tóra Ros hásánát, melyen az egész világ jövő évi sorsa eldől, a sófárfúvás napjának is nevezi és az ünnep központi micvája a sófárfújás meghallgatása. Ennek kapcsán a vezető rabbi egy sófárt ajándékozott Novák Katalinnak, amit elsőre sikerült megszólaltatnia az elnök asszonynak.

FOTÓK: BÁNKÚTI SÁNDOR

SZÁZ ÉS HÚSZ:

boldog születésnapot, világ!

STEINER ZSÓFIA írása

Amikor valakinek születésnapja van, azt kívánjuk: bis hundertundzwanzig, vagyis százhuszig, utalva arra, hogy azt kívánjuk az ünnepeltnek, a Jóisten éltesse az emberi kor legvégső határáig, százhusz esztendőig. A világ születésnapját, Ros hájánát megelőző hetekben két ünnepség is zajlott, melyeken összesen éppen ennyi évnyi „fennállást” ünnepelhettünk.

Az első egy húszéves évforduló volt, mégpedig az EMIH – Izraeli Chábád Közösség Magyarországon fennállásának két évtizedét köszöntő ünnepség. Raskin Smuel rabbi és felesége, Dvori húsz évvel ezelőtt költöztek Magyarországra, hogy segítsék az itt élő izraeli diákok és üzletemberek vallási életét. Munkájuk azonban ennél sokkal szerteágazóbbá vált az évek során. Az izraeli közösség életének szervezése mellett humanitárius munkát is folytatnak, rászoruló családok és holokauszt túlélők százainak nyújtva segítséget.

Az Intercontinentalban szeptember 12-én tartott ünnepségen több száz partnerük jelent meg, köztük a dubai-i Khalaf Ahmad Alhabtoor, valamint olyan közéleti méltóságok, mint Izrael Állam volt elnöke, Reuven Rivlin és Gulyás Gergely miniszter. Az évfordulón részt vettek az EMIH rabbijai, Oberlander Báruch rabbi, a magyarországi Chábád mozgalom vezetője és Köves Slomó vezető rabbi is. A Raskin házaspár az elmúlt húsz évben olyan, több ezer tagot számláló közösséget épített fel, melynek tagjai az egész világon élnek ugyan, de egy részük örökre ide köti őket.

A hússzal tehát megvolnánk, nézzük, mi a száz. Száz a Nagy Fuvaros utcai zsinagóga éveinek száma, ezt ünnepelték a Józsefváros legnagyobb zsinagógájában szeptember 18-án. Mégpedig úgy ünnepelték, ahogy azt nagyon ritkán látjuk magyar zsidó rendezvényeken: a Mazsihisz és az EMIH vezetőivel közösen. Ez a zsinagóga ugyanis – ahol nemcsak szombaton, de hétköznaponta kétszer is minjében imádkoznak a tagok, ahogy tették ezt az elmúlt száz évben mindig – megvalósította a valódi egységet: immár tizenkét éve EMIH rabbi áll a neológ körzet élén. Megható pillanat volt, ahogy a zsinagóga jelenlegi rabbija, Glitsenstein Cháim Saul után a korábbi vallási vezetők, köztük Glitsenstein Sámuel és Radnóti Zoltán is, egymás után szólaltak fel, egymás után magasztalták a közösséget, kiemelve Streit Sándor elnök úr munkájának jelentőségét is.

Oberlander Báruch rabbi beszédében néhány szóval megfogalmazta azt, amit mindenki érzett: „Itt ma nemcsak a múltat, de a jövőt is ünnepeljük.” Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a centenáriumi ünnepséget megelőző

szombaton bár micvót ünnepeltek a zsinagógában.

Száz év és húsz év... és két közösség, melyek látszólag mindenben különböznek egymástól. A valóság azonban az, hogy egy dologban, a legfontosabb dologban megegyeznek: elkötelezettségükben, mellyel a zsidóság tovább éléséért, a zsidó hagyományok átadásáért és fenntartásáért dolgoznak. Adjon az Örökkévaló erőt munkájuk folytatásához és egész Izrael népének jó újévet. Olyan évet, amelyben együtt tudunk dolgozni közös céljainkért!

Üdvözöl az
ALEF KIDS

Új vezetők, megszokott légkör: INDUL AZ ALEFKIDS

TUNA JUDIT interjúja

Az AlefKidsról mindenkinek a családi hangulat és a kötetlen, felszabadult élményalapú tanulás jut eszébe. Az idei évben Chaya és Lévi Greenberg fogja irányítani és vezetni a fiatalokat megszólító szervezetet. Mi fog változni és mi marad a megszokott, kikre és milyen programokkal készülnek? – mindezekre a kérdésekre Chaya adott választ.

Az AlefKids szervezete korábban Hurwitz Dvora rebecen sikeres vezetése alatt működött, neki köszönhetően több tucat gyermek talált vissza a zsidóság útjára és maradt azóta is aktív tagja a közösségnek. Dvora minden esetben a zsidó szokások játékos elsajátítását, a gyermekek fejlődését és a jó hangulatot helyezte előtérbe, és ezt a szemléletet viszi majd tovább a Greenberg házaspár is.

ALEFKIDS

Az AlefKids célja, hogy a gyerekekben erős kötődést alakítson ki a zsidó örökségük iránt, amelyet majd felnőttkorukban is magukkal visznek. Minden korosztálynak kínálnak programot.

– Milyen programokat, csoportokat szerveztek?

– Állandó programjaink között lesz vasárnapi iskola, ahová szeretettel várjuk már hároméves kortól a gyermekeket, lesznek nyelvórák: héber, angol és spanyol, kéthetente CKids klub, havi két játékos sábesz, továbbá bár és bát micva klub is. Utóbbi vezetői Lévi Greenberg és Chájá Radziner lesznek.

Nem állandó programok között szerepelnek a különböző ünnepi programok és az AlefKids sábatonok.

– Hol és mikor lesznek a programok és hány éves kortól lehet csatlakozni?

– A nyelvórák heti bontásban lesznek hétfőn és csütörtökön, az első óra november harmadikán lesz a Zsilipben. Ötéves kor az alsó korhatár és tizenhárom a felső. Egy tanóra 1500 forintba fog kerülni, de ha valaki kiváltja az éves AlefKids tagságot, amelynek ára negyvenezer forint, akkor „díjmentesen” veheti igénybe ezt a szolgáltatást.

A vasárnapi iskola, nevéből adódóan minden vasárnap lesz, szintén a Zsilipben. A felkészítő programok pedig előre egyeztetett időpontban. A kéthetente megrendezett CKids novemberben indul, részletes tájékoztatást erről az AlefKids honlapján lehet találni. A sábeszi programok helyszíne fog csak változni, minden hónap utolsó szombatján az Óbudai Zsinagógában, illetve minden hónap első szombatján a Zsilipben kerül megrendezésre.

– Milyen módszerrel tanítanak majd a tanárok?

– Az AlefKids továbbra is barátságos és lendületes környezetben várja a gyerekeket, akik izgalmas módon fedezhetik fel zsidó identitásukat. Emellett az AlefKids büszke arra, hogy egyedülálló megközelítéssel, a pozitív

VIDD HAZA!

A 7-9 és 10-11 éves korosztály számára a „vidd haza” tantervet vezetjük be, amely tulajdonképpen a judaizmus életre keltése tapasztalati és interaktív tanulással. A foglalkozások különböző tanulási módszerekre épülnek, így minden gyermek megtalálhatja azt, amiből a legtöbbet magáénak érezhet: színjátszás, kézműveskedés, interaktív munkafüzetek, stop-motion animáció. A tudnivalók életre kelnek, miközben a gyerekek megismerkednek a zsidó ünnepekkel, az empátiával, a tisztelettel, a tisztességgel és más zsidó értékekkel.

FOTÓK: ALEFKIDS.HU

Chaya New Yorkban született, azonban Montrealban nőtt fel. Mindig fontos szerepet töltött be az életében a Chábád és a közösség, ezáltal volt lehetősége bejárni a világot, miközben ifjúsági vezető és táborvezető is volt az éppen aktuális helyszínen. Lévi Alaszkából származik, szülei a Rebbe első alaszakai küldöttei voltak.

felel – két különleges lány érkezik az Egyesült Államokból, akik Magyarországon töltenek egy évet, és segítenek az AlefKids programok koordinálásában, a tanításában és az irányításában. Ez lehetővé teszi számunkra, hogy bővüljünk és növekedjünk, hogy folyamatosan új lehetőségeket adjunk minden magyarországi zsidó gyermeknek.

értékekre neveli a fiatalokat, illetve fontos számunkra, hogy a gyerekek több érzékszervét is bevonjuk, mivel a gyakorlati oktatás hívei vagyunk a foglalkozásokon. Az általunk szervezett programokon a gyerekek megszeretik a tapasztalati úton történő tanulást, mely szemléletmód a mindennapi életüknek is szerves részévé válik. A gyermekeket csak úgy lehet eredményesen tanítani, ha nem veszik okításnak az órákat. Ezért mindent megteszünk annak érdekében, hogy figyelmüket játékosan nyerjük el. Egy izgalmas és interaktív tanmenetet állítottunk össze, amely ismerteti a gazdag zsidó hagyományokat is. A tanárok tudják, hogy minden gyermek egy külön egyéniség, mindenkinek más a tanulási stílusa, más és más képességekkel rendelkezik. Ezt szem előtt tartva tartják meg foglalkozásokat. A vasárnapi iskola tanterve igazodik a különböző korosztályokhoz, gyakorlatközpontú tananyaga segítségével széles körűen ismerteti meg a gazdag zsidó hagyományokat, ün-

nepeket és kultúrát a gyermekekkel, amellett, hogy héberül és angolul is tanulnak majd a madricháktól. Idén egy speciális héber tanulási progra-

SZUPERZSIDÓ

Mindannyiunkban lakozik egy szuper erő, amely képes megvilágítani és pozitívan átalakítani a világot. Egyedülálló lehetőségeinket úgy érzük el, hogy a Tórárt használjuk iránymutatóként, ami segít a helyes döntések meghozatalában.

mot is elindítunk, mind a héber olvasásban kezdők, mind a haladóbbak megtanulhatják a héber ábécét, illetve héberül olvasni, a saját szintjükről kiindulva.

- Kik fognak tanítani az AlefKids nyelviskolájában?

- Rajtam és férjemen, Lévin kívül – aki a szervezésért és a tanításért is

- Hogyan lehet regisztrálni a programokra?
- Először ki kell tölteni egy általános regisztrációs űrlapot az AlefKids weboldalán, utána meg ki kell választani a tetszőleges programokat és azokra is külön-külön le kell adni a jelentkezési űrlapot.

- Mennyibe kerülnek a programok?

- Két lehetőség van a fizetésre: meg lehet vásárolni az éves tagságot, amelynek díja negyvenezer forint, ezért az összegért az AlefKids szinte összes programján költségtérítés-mentesen lehet részt venni. A másik lehetőség az alkalmankénti fizetés, ebben az esetben 1000-1500 forint között vannak az árak foglalkozásonként.

(Eredetileg megjelent a zsidó.com-on)

A FELNÖTTSÉG KAPUJA

A BMC-nek a 12-14 éves korosztály a célközönsége. A fiataloknak lehetőségük lesz felkészülni a bár/bát micvájukra, és megismerkedhetnek a judaizmus életszemléletével és a felnőtté válással, hogy ennek megfelelően tudjanak felkészülni életük e fontos szakaszára. Megtanulják, hogyan lehetnek értékes tagjai a társadalomnak és arra ösztönözzük őket, hogy büszkék legyenek örökségükre és saját magukra is.

A KÖVETKEZŐ GENERÁCIÓ

A CTeen klub egyedi kirándulásokat szervez majd, hívnak vendéglátókat és természetesen még sok mást kínál a tiniknek. A résztvevőknek lehetőségük lesz arra, hogy tapasztalatokat szerezzenek ahhoz, hogy madricha és/vagy vezető váljon belőlük közösségünkben.

„Őrizd meg és véd meg a királynőt minden bajtól és szomorúságtól”

II. ERZSÉBET KIRÁLYNŐRE EMLÉKEZÜNK

CHANA DEUTSCH írása

Anglia és az egész világ nemrégiben ünnepelte II. Erzsébet királynő uralkodásának hetvenedik évfordulóját. Most pedig, alig néhány hónappal később, Anglia és az egész világ őt gyászolja. Milyen volt a királynő viszonya zsidó alattvalóival? Bár a téma ennél jóval összetettebb, alapvetően azt mondhatjuk, hogy míg a zsidókkal kapcsolatban II. Erzsébet nyitott és elfogadó volt, addig Izraelt szinte bojkott alatt tartotta és soha nem látogatott el a zsidó államba.

A királynővel kapcsolatban számtalanszor elhangzott dicséretként rendkívüli nyitottsága és toleranciája. „Az a tisztelet, amit minden más vallás felé mutatott, gazdagította az életünket” – mondta 2016-ban, a királynő 90. születésnapján az általa lovaggá ütött, méltán közkedvelt és köztiszteletnek örvendő néhai brit főrabbi, Lord Jonathan Sacks, akit egyébként – Emmanuel Jakobovits korábbi főrabbiával együtt – nemesi rangra emelt. Itt érdemes megjegyezni, hogy a királynő számos más zsidó személyiséget is lovaggá ütött, többek között – 2008-as nagy-britanniai látogatása alkalmával – Simon Peresz, akkori izraeli elnököt.

Bár családjának egyes tagjai tagadhatatlanul a nációkkal szimpatizáltak, anyósa, Battenberg hercegnője a saját otthonában bújtatott zsidókat a nációk által megszállt Athénban. Alice hercegnő Viktória királynő dédunokája volt, és egy

görög herceghez ment feleségül, így találta őt a világháború Athénban. Bár három gyermeke Hitler lelkes híve lett, férje pedig elhagyta, fia, Fülöp, II. Erzsébet későbbi férje anyja útját járta. Alice hercegnő a „világ igazai” közé került a Jád Vásem Múzeumban és Jeruzsálemben temették el.

Köztudott, hogy a királyi család fiait évszázadok óta körülmetélik. Károly herceg születése után Erzsébet királynő egy ortodox zsidó mohelt, vagyis körülmetéltőt hívtott. Jacob Snowman rabbi (1871-1959) igen jó nevű szakember volt Londonban, és azt mondják, hogy a királynő annak idején nagyon meg volt elégedve a tehetségével. A dolog egyébként nem új keletű, Viktória királynő is mohelt hívatott fiai körülmetéléséhez.

Az angliai zsinagógákban évtizedek óta minden szombat elhangzott a királynőért mondott ima.

„Őrizd meg és véd meg a királynőt minden bajtól és szomorúságtól” – imádkoztak minden nagy-britanniai zsinagógában évtizedeken át. Arra is kérték Istent, hogy „helyezd szívébe és tanácsadói szívébe a bölcsesség szikráját”. A közönség mindig is rendkívül lojális volt a monarchiához és szinte nem tartottak zsidó esküvőt Angliában anélkül, hogy valaki el ne mondott volna egy pohárköszöntőt a királynőre. Az uralkodóért való imádkozás szokása egyébként a Tánácból, közelebbről Jirmejáhu (Jeremiás) próféta könyvéből ered:

És keressétek azon város békéjét, ahoova száműztelek benneteket és imádkoztatok érte az Örökkévalóhoz; mert az ő békéjében lesz számotokra is béke. (Firmeja 29:7.)

Nemcsak a zsidók szerették az uralkodót, II. Erzsébet is jó kapcsolatot ápolt zsidó alattvalóival. Hosszú uralkodásának ideje négy

Lord Jonathan Sacks rabbi Erzsébet királynővel

FOTÓK: CHABAD.ORG

főrabbi tevékenységén is átívelt. A jelenlegi főrabbi, Ephraim Mirvis külön imát szerkesztett a királynő uralkodásának hetvenéves évfordulójára, melyet Angliában és a Nemzetközösség egész területén fel kellett olvasni. A főrabbi ebben többek között méltatta a királynő uralkodásának hetven dicsőséges évét és méltatta „alázatosságát, kötelességtudását, a nemzetnek érdekében tett szolgálatát és önzetlenségét”.

sírházhoz látogatott el, az új király pedig, természetesen akkor még hercegi minőségben, Jicchák Rabin és Simon Peresz temetésén is megjelent. Hogy valójában a királynő maga mit gondolt Izraelről, nem teljesen bizonyos, mindenesetre egyes megnyilvánulásából úgy tűnt, hogy inkább az arab oldalt támogatta a kérdésben.

A királynő 2000-ben avatta fel Anglia első állandó holokauszt-emlékművét, bár a következő évben

metországban, ez volt az első eset, hogy ellátogatott egy koncentrációs táborba és koszorút helyezett el ott az áldozatok emlékére. Évtizedekkel korábban egy lengyelországi útja során sokan kritizálták, mert nem állt meg egy rövid időre sem Auschwitzban, hogy tisztelegjen a meggyilkoltak emléke előtt.

Izrael feltűnő és a korona zsidó alattvalóit meglehetősen bántó kerülménye mellett azonban II. Erzsébet a lehető legnagyobb tisztelettel és szeretettel kezelte országának zsidó lakóit. Az elmúlt években különös figyelmet fordított az Angliában élő holokauszt-túlélők ellátására. 2005-ben például, az auschwitzi haláltábor felszabadításának hatvanadik évfordulóján tartott megemlékezésen az udvari protokollt a sutba dobva beszélgetett a megjelent túlélőkkel, miután az illetékesek figyelmeztették arra, hogy ideje visszavonulni. Sacks rabbi, aki jelen volt az eseményen, így emlékezett vissza: „Amikor elérkezett számára a pillanat, hogy elhagyja a termet, ő ott maradt. És még tovább ott maradt. Az egyik kísérője azt mondta, hogy még soha nem tapasztalta, hogy a tervezett indulás után még ilyen sokáig ott maradt. Minden egyes túlélőt – és egy nagy csoportról beszélünk – teljes és zavartalan figyelemben részesített. Mindenkit meghallgatott, amíg elmondták a saját, személyes történetüket.”

Emléke legyen áldott.

Minden nagybecsülése ellenére a királynő, aki összesen 129 országban járt hét évtizedes uralkodása alatt, soha nem látogatott el Izraelbe. Azt mondják, ez valójában nem a saját döntése volt, hanem hivatalos politika az esetleges kellemetlenségek elkerülése érdekében. „Amíg nem születik megállapodás Izrael és a Palesztin Hatóság között, a királyi család tagjai nemigen látogathatnak oda” – mondta egy nevét elhallgató állami hivatalnok 2015-ben. Más brit tisztségviselők, többek között miniszterelnökök egyébként többször jártak a zsidó államban. A királyi családból először Vilmos herceg, Erzsébet unokája járt hivatalos látogatáson Izraelben 2018-ban. Ő egyébként korábban is többször járt a Szentföldön, de ez volt az első alkalom, hogy hivatalos minőségben érkezett. Az ezt megelőző években a királynő férje, Fülöp herceg anyja jeruzsálemi

nem vett részt az újonnan létrehozott holokauszt-emléknapon. Utolsó hivatalos külföldi útja (2015-ben) Németországba vezetett. Bár akkor már ötödik alkalommal járt Né-

HOGYAN SZÜLETNEK a nevelőszülők?

TUNA JUDIT interjúja

A CEDEK Szeretetszolgálat Nevelőszülői Hálózata két és fél éve segíti a rászoruló gyermekek szerető családba való helyezését, ennek a fontosságára szeretnénk most felhívni olvasóink figyelmét cikkünk segítségével. Kendeh K. Johannával a CEDEK Nevelőszülői Hálózat szakmai vezetőjével és Szilágyi Nórával, a CEDEK vezetőjével beszélgettünk.

– Mikor alakult meg a CEDEK Nevelőszülői Hálózat?

Sz.N.: Ma Magyarországon a gyermekek mintegy egy százaléka él állami gondozásban, ami nagyságrendileg 23 000 fiataalt jelent. Megalakulásunk óta támogatunk gyermekotthonokat, azonban úgy éreztük, többet is tehetünk a gyermekekért, ezért 2020. január 1-én létrejött a CEDEK Szeretetszolgálat Nevelőszülői Hálózata. A Pest megyében élő nevelőszülők és gyermekek létszáma folyamatosan növekszik, illetve a 2021-es évben már csatlakozott hozzánk Tolna mellett Somogy és Heves megye is.

– Kiből válhat nevelőszülő?

K.É.: A nevelőszülőnek büntetlen előéletűnek és cselekvőképesnek kell lennie, aki rendelkezik a szükséges alkalmassági vizsgálatokkal, illetve a nevelőszülői tanfolyam elvégzését tanúsítvánnyal tudja igazolni. Továbbá a legfontosabb feltételek: stabil háttér, biztos otthon és őszinte, szívből jövő elköteleződés. Fontos szempont, hogy a nevelőszülő feleljen meg a törvényi előírásoknak is, 24 évesénél idősebbnek kell

lennie. Nagyon fontos a korkülönbség a nevelt gyermek és a nevelőszülő között, ami minimum 18, maximum 50 év lehet.

– Hogyan válik valaki nevelőszülővé?

K.É.: Először is, aki nevelőszülő szeretne lenni, annak a nevelőszülői hálózathoz kell jelentkeznie. Ezzel a kapcsolatfelvétellel indul el az úton. A jelentkezést követően a jelentkező alkalmasságát vizsgálják és eldöntik, hogy ő maga és környezete, személyiségében, egészségben és szociális tekintetben alkalmas-e a nevelőszülői tevékenység folytatására.

Továbbá folyamatos képzést biztosítunk azoknak, akik ezt a gyönyörű hivatást választják. Mind a gyermekeknek, mind a nevelőszülőknek, biztos háttérrel nyújt a Szeretetszolgálat.

– Hány gyermeket fogadhat magához egy család?

K.É.: Egy család a saját, kiskorú gyermekeikkel együtt hat gyermeket nevelhet. Ha nincsen kiskorú gyermek a családban, akkor összesen öt gyermeket fogadhat.

- Meddig maradhat egy gyermek a családnál, utána mi történik vele?

K.J.: A nevelésbe vett gyermek átmenetileg tartózkodik a nevelőszülői családban. Vannak olyan szerencsés esetek, amikor a vér szerinti család képes megoldani azt a problémát, amiért kiemelték a gyermeket. Ilyenkor a szakemberekkel együttműködve hazagondozzák a gyermeket. Sajnos vannak olyan esetek is, amikor a család nem tudja teljesíteni azokat a feltételeket, amelyek a hazakerüléshez szükségesek. Ilyenkor a gyermek nevelésben marad nagykorúságáig. Sok olyan történetről tudunk, amikor a nevelőszülői család kísérte a gyermeket az oltárhoz, vagy jelen volt a diplomaosztó ünnepségen. Előfordulnak olyan esetek is, ahol a vér szerinti család nemcsak nem tesz semmit a hazakerülés érdekében, de nem is tart kapcsolatot a gyermekkel. Ezek azok a gyermekek, akik örökbe fogadhatók lesznek.

- Kap támogatást a befogadócsalád?

K.J.: A nevelőszülő foglalkoztatási jogviszonyban, munkaként végzi hivatását. Ezért fizetést kap. A gyermek ellátásához ún. ellátmányt kap az államtól. A nevelőszülői hálózatok egyéb pénzügyi és természetbeni támogatással segítik a nevelőszülőket és a gyermekeket. A CEDEK Szeretetszolgálat Nevelőszülői Hálózata ilyenkor például anyagilag támogatja a beiskolázást. Amikor

egy új gyermek érkezik a hálózatba, akkor szintén anyagilag támogatjuk a nevelőszülő kollégánkat. A szeretetszolgálat Adományboltja révén sok eszközzel, ruhával és igényre szabott tárgyi támogatással tudjuk segíteni a nevelőszülőket.

Nevelőszülői hálózatunk munkatársai segítségével, közvetítésével a rászoruló, vér szerinti szülők is kaphatnak segítséget az Adománybolt és a Népkonyha szolgáltatásainak igénybevételével.

- Választhat a család, hogy kit fogadnak be?

K.J.: Igen. Hogy kit fogad be a család, az a közös munka egyik legfontosabb kérdése. Illik-e a gyermek a családba, illik-e a család a gyermekhez? Ezt sok esetben nehéz eldönteni a kezdetekkor rendelkezésre álló információkból. A nevelőszülők ezekből az információkból dönthetnek. Szeretnének ismerkedni a gyermekkel, vagy, ha erre nincs mód, akkor a kapott információk alapján vállalják-e őt ismeretlenül is. Törekszünk arra, hogy ahol lehet, legyen lehetőség a barátkozásra, az ismerkedésre.

- Hogyan veheti fel valaki a kapcsolatot a CEDEK Szeretetszolgálat Nevelőszülői Hálózatával?

Sz.N.: Kereshetnek minket Facebookon, hívhatnak a +36 20 294-0641-es telefonszámon és levélben is írhatnak nekünk.

(Eredetileg megjelent a zsidó.com-on)

Tekercses, de mégsem Tóra, mi az?

DÉNES ANNA írása

Vannak olyan családok, ahol szokás Hosáná rábá vagy az azt követő Szimchát Torá napján töltött káposztát enni, és mint annyi mindennek a zsidóságban és a kóser konyhában, ennek is számtalan izgalmas oka van.

HOSÁNÁ RÁBÁ

Szukkot egyhetes ünnepének utolsó, hetedik napja hosáná rábá. A hagyomány szerint ez az égi ítélet lezárásának utolsó napja – az elul hónap elején kezdődő bűnbánó és megtérő időszak vége. Ezen a napon végleg eldől, hogy kinek mi lesz a sorsa a nemrég megkezdődött új évben, a Ros hásanákor meghozott és Jom kipurkor megpecsételt ítéletet ezen a napon véglegesítik. A hagyományos négy növény mellett egy külön fűzfaágcsokrot is kézbe vesznek ezen a napon, hogy emlékezzenek arra a fűzfa-ünnepségre, melynek során hatalmas fűzfaágakkal vették körül a Szentélyben álló oltárt Szukkot napjain. Szukkot első hat napján naponta egyszer járták körbe az oltárt, hosáná rábákor pedig hétszer. Ennek emlékére előveszik az összes tóratekercset a zsinagógákban, és körülállják velük a *bimát* (tóraolvasóasztal). A közösség hétszer járja körül a tóraolvasóasztalt, közben elhangzanak a hosánót nevű imák. Ezen imák befejeztével öt fűzfaágból álló csokrot vesznek kézbe, és ötször a földhöz csapják az ágakat. Egy másik hosáná rábái szokás az éjszakai tanulás. Sok közösségben szokás a hosáná rábát megelőző éjszakát ébren, vagy nagyobb részben ébren, tóratanulással tölteni. Felolvassák Mózes ötödik könyvét, mely részletesen foglalkozik az istenfélelem és Isten szeretetének témakörével. Chábád közösségekben éjfél után az egész *Zsol-tárok könyvét* is elolvassák, és a Rebbe instrukciói nyomán almát osztogatnak a jelenlevőknek, hogy jó, édes évük legyen. Ezeket az almákat később ki-ki a saját szukkájában, mézbe mártva fogyasztja el, a ros hásanái mézes alma párhuzamaként. A hosáná rábái imádkozás hosszabb az ünnep többi napjának imáinál, és vannak olyan közösségek, ahol a sófárt is megfűjják, felszólítás-ként a megtérésre és ez az ideje a hosánót imáknak, valamint a fent említett zsinagógai körmenetnek.

SZIMCHÁT TORÁ

Szukkot ideje alatt hét napon át mutattak be áldozatokat a világ népeinek nevében is a Szentélyben. A nyolcadik nap (innen a *smini*, vagyis *nyolcadik* szó) azonban csak a zsidóké, ilyenkor csak a saját áldozataikat mutatták be. Smini áceretkor a szukkoti sátrakból visszaköltözünk a házba. Ezen a napon hangzik el a zsinagógákban a „*tfilát hágesem*”, az esőt kérő ima is, bár a mindennapi imádkozásba csak később toldjuk be az esőt kérő imát. A zsinagógai imádkozásnak része a *máz-*

kir, más néven *jizkor* ima is, melyet az elhunyt családtagokért mondanak bizonyos ünnepnapokon. Smini áceret munkatilalommal járó ünnep. A nap másik aspektusa *Szimchát Torá* – a Tóra örömnépe, melyet Babilóniában élő bölcseink adtak hozzá smini áceret második, csak Izraelen kívül megtartott napjához. Itt vezették be ugyanis a Tóra évenkénti felolvasását (Izraelben háromévente fejezték be). Ezen a napon olvasák fel a Tóra utolsó fejezetét, és rögtön utána újra is kezdik a felolvasást az első fejezettel, a teremtés történetével. Ez a szokás az örök körforgást mutatja, és arra emlékeztet, hogy a Tóra tanulmányozása soha nem áll meg: ahogy befejezzük, azonnal újra is kezdjük.

Térjünk vissza a töltött káposztához.

DE HOGY KERÜL A TÖLTÖTT KÁPOSZTA AZ ASZTALRA?

Szukkot minden napján elhangzanak a megváltást kérő hosánót imák, melyek mindegyike így kezdődik: „hosáná” – kérünk, hogy hozz nekünk megváltást. A hetedik napon, hosáná rábákor, vagyis a nagy hosáná napján a korábbinál több könyörgés hangzik el; az imák csúcspontja a kol mevászér, mellyel a megváltásra irányuló vágyunkat fejezzük ki. A jiddishez szokott fül számára azonban más jelentést vesz fel az ima, és így hangzik: *Kohl mit Wasser* – káposzta vízzel. Ezért szokás hosáná rábákor töltött káposztát enni.

Egy másik szokás szerint Szimchát Torákor kerül az asztalra a töltött káposzta. Míg Izraelben smini áceret és Szimchát Torá egy és ugyanazon napra esik, a diaszpórában kétnapos ünnepként előbb az egyiket, majd a másikat ünneplik. Amikor tehát tisé hónap 23-án Izraelen kívül még táncolnak a Tórákkal, akkor a Szentföldön már iszru chág van, vagyis az ünnepet követő nap. Ez volt az a nap, amikor Slomó (Salamon) király megáldotta az egész népet:

És a hetedik hónap huszonharmadik napján elbocsátotta a népet sátraikba, örvendve és vidám szívvel, azon jó miatt, melyet cselekedett az Örökkévaló Dáviddal és Salamonnal és népével Izraellel. (*2Kronikák* 7:10.)

Van egy szokás, mely szerint áldásokat mondanak a közösség tagjai egymásra és az egész közösségre a Tóra örömnépe. Maga a tóraolvasás is így kezdődik ezen a napon: „*vezot hábráchá* – és ez az áldás”. A káposzta héberül *k'ruv* – כרוב, ennek betűi pontosan megegyeznek a *báruch* – ברוך – áldott szó betűivel. A

tóramagyarázat egyik módszere szerint azok a szavak, melyek egymás akronímái, kapcsolódnak egymáshoz, így a töltött káposzta igen megfelelő ételnek tűnik ezen áldásokban gazdag napon.

Ha pedig az akroníma nem lenne elég közeli, akkor találhatunk homonímát is, vagyis azonos alakú szót. A kőtáblákat tartalmazó szövetség ládáján, vagyis a Frigyládán két keruv állt. A *keruv* héberül כרוב, vagyis pontosan megegyezik a káposzta nevével. Így a töltött káposzta fogyasztása közben gondolhatunk a frigyládira, a keruvokra, a kőtáblákra és a Szináj-hegyi tóraadásra is.

Végül a legelterjedtebb nézet szerint a töltelékkel együtt feltekert káposztalevelek a tóratekerésre emlékeztetnek. Szimchát Torákor a Tóranak örülünk, a tekercekkkel táncolunk. Még hozzá az összetekert, nem nyitott tekercekkel. Ezzel azt fejezzük ki, hogy a Tóra mindannyiunk közös öröksége, nem számít, hogy ki hány parancsolatot tart be, ezen a különleges napon mindannyian együtt ünnepelhetünk. A Tóra mindnyájunké. Ahogy a töltött káposzta is. A káposztalevelekben megbúvó töltelék a Tóra bölcsességét, mélyebb értelmét szimbolizálja.

TÖLTÖTT KÁPOSZTA

1 kg, lehetőleg házi készítésű savanyú káposzta; 10-12 káposztalevél; másfél kg darált hús (csirke/pulyka vagy vegyesen); 1-2 pohár főtt rizs; 2-3 gerezd fokhagyma; néhány kanál csirkezsír; egy kis darab füstölt marhaszegy vagy füstölt libamell; fűszerek: só, egész bors, törött bors, pirospaprika, babérlevél

Készítse elő a káposztaleveleket. Miután megbizonyosodott arról, hogy nem támadta meg a leveleket semmiféle kártevő, mossa meg őket, majd forralja enyhén sós vízben néhány percig. Vegye ki a vízből, szűrje le és szárítsa meg a leveleket. Készítse elő a töltelék: keverje össze a darált húst, a tojásokat és az összetört fokhagymagerezdeket. Sóval, törött borszal és pirospaprikával fűszerezze. Ha a levelek kihűltek, töltsen meg őket néhány kanálnyi töltelékkel, majd szorosan tekerje fel a leveleket, végüket pedig hajtsa vissza. Egy nagy méretű, vastag aljú lábos aljára tegyen néhány centi vastagon savanyú káposztát. Erre kerülnek a megtöltött levelek, a füstölt hús és – amennyiben maradt még töltelék – a nedves kézzel megformázott gombócok is. Sóval, egész borszal és babérlevéllel fűszerezze, ízlés szerint. Adjon hozzá néhány evőkanál csirkezsírt (elhagyható), fedje be bőségesen savanyú káposztával és fedje le az edényt. Legalább két-három órában át főzze alacsony lángon, szükség esetén adjon még hozzá egy kevés vizet, nehogy megégjen. Kevergetni nem szabad, legfeljebb egy picit megrázogatni a lábost. Forrón tálalja.

A töltött káposzta egyik változata holipcsesz néven volt ismeretes. Áldott emléké nagymamám így emlékezett vissza gyerekkora egyik ételére (ami egyébként Purimkor került leginkább az asztalra):

Csináltuk azt a káposztát is, holipcsesz a neve. Főtt rizs kellett hozzá, libaháj vagy marhafaggyú, hagyma és alma. A felkarikázott hagymát, a reszelt almát, a rizst és egy kis sót beletették egy tálba. Az édes káposzta leveleit leforrázták, mindegyikbe tettek az almás-hagymás rizsből és egy darab hájat. Összecsukták, mint a töltött káposztát, és édes káposztára rakták, amit le kellett önteni édes, cukros lével. Én már savanyú káposztával csináltam, mert úgy egyszerűbb volt. Aztán megsütötték, és a tetejét megpirították. Ez volt a holipcsesz.

Egy további szokás szerint hosáná rábákor darált hússal töltött, levesben kifőzött vagy olajban megsütött tésztát esznek, ez a kreplách, ami arra utal, hogy hosáná rábá kiemelt jelentőségű nap (ezért eszünk húst), de háláchikus (vallásjogi) szempontból nem teljes ünneppnap, vagyis nem jár munkatiltalommal, ezért elrejtjük a húst:

KREPLÁCH (tejmentes)

Tészta: 1 ¾ pohár liszt; 2 tojás; ½ kk. só; 3 ek. olaj

A hozzávalókból gyúrjon jól kezelhető tésztát, nyújtsa vékonyra és vágja 6-7 cm-es négyzetekre.

Töltelék: 1 fej hagyma; 2 ek. olaj; 1,5 pohár darált hús (csirke vagy marha); 1 kk. só, csipetnyi bors; 1 tojás; 1 ek. zsemlemorzsza

A felaprított hagymát az olajon párolja meg, adja hozzá a húst és pirítsa meg. Ha kihűlt, keverje bele a többi hozzávalót. A tésztából készített négyzetek közepébe tegyen egy-egy kanálnyi töltelékkel, átlósan hajtsa össze és a háromszögek széléit benedvesített ujjal zárja össze. Forró, sós vízben vagy levesben főzze ki a krepláchokat, és hús- vagy zöldséglevesben, levesbetétként tálalja.

Végül, de nem utolsósorban érdemes megemlíteni, hogy az áldott emléké lubavicsi Rebbe, Menachem Mendel Schneerson rabbi hosáná rábákor is lékáchot – mézes süteményt – osztogatott, akár csak Jom Kipur, az engesztelőnap előtt. A követ-

kező (két) napon, smini áceret és Szimchát Torá (két) napján az ünnepi lakomákon kerek bárcsesz (kalács) kerül az asztalra, amit, az év során utoljára, mézbe mártunk só helyett.

EMLÉKEZETPOLITIKA másként

NAFTALI DEUTSCH írása

„Az emlékművek egyik figyelemre méltó jellegzetessége, hogy senki sem veszi észre őket. Semmi sem olyan észrevehetetlen a világon, mint egy emlékmű” – némi kreativitás azonban sokat változtathat ezen a helyzeten...

A közelmúltban nem kevés vihart kavart néhány budapesti köztéri szobor, mely vitatható üzenetet közvetít vagy megkérdőjelezhető, esetenként teljességgel vállalhatatlan személynek állít emléket. Nincs ez másképp a világ más nagyvárosaiban sem, elég, ha csak a szomszédos Bécsben nézünk szét, ahol a mintegy 4400, embekekről elnevezett közterület közül több mint 150 viseli olyan személy nevét, aki a nemzetiszocialista rendszer kiszolgálója vagy haszonélvezője volt. Megosztó szobrot sem kell sokáig keresni. Szálljunk le a hármaskutató Stubentor állomásán, és máris az elegáns első kerületben, az Iparművészeti Múzeum közelében elterülő, kellemes parkban találjuk magunkat, mely a Dr.-Karl-Lueger-Platz nevet viseli, közepén pedig egy dombor-

művekkel díszített talapzaton álló, négy méter magas bronzszobor tiszteleg a névadó előtt. A tetszetős műalkotás nyolcszögletű talapzatát – a bécsi önkormányzat hallgatólagos beleegyezésével – évek óta számos graffiti csúfítja. E különös helyzet okára később térünk ki, most tekintsük át, ki is volt Dr. Karl Lueger.

A női rajongói körében csak „der schöne Karl”-ként emlegetett Lueger Bécs népszerű polgármestere volt 1897 és 1910 között. Elévülhetetlen érdemei közé tartozik, hogy működése alatt a város hatalmas fejlődésen ment keresztül. A polgármester rengeteg beruházást valósított meg, kórházak, iskolák, új lakónegyedek épültek, parkok, kulturális intézmények születtek, kibővült a tömegközlekedés, javultak az átlagemberek életkörülményei, más szóval Lueger rakta le a ma is ismert, modern, jól működő, élhető Bécs alapjait. A polgármestert emellett igen művelt, udvarias és felvilágosult embernek írják le a korabeli források. Mindössze egy folt éktelenkedik a renomóján, ami nem más, mint kérlelhetetlen antiszemitizmusa, amit soha, egyetlen percre sem rejtett véka alá. Zsidóellenessége annyira védjegyévé vált, hogy Ferenc József császár többször visszautasította polgármesteri kinevezését, és csak sokadikára, pápai közbenjárásra adta be a derekát. Lueger harcos katolikus-nacionalista politikát folytatott és minden jól ismert vádat megfogalmazott a zsidók ellen, legyen szó a különböző összeesküvés-elméletekről, fajelméletről vagy az egyház hagyományos antijudaizmusáról. Szent feladatának tekintette, hogy megóvja Bécset a zsidó befolyástól, nehogy a város olyanná váljék, mint „Judapest” – a magyar főváros jól ismert gúnyneve is az ő nevéhez fűződik. Egyébként más nemzetiségeket sem kedvelt, a Bécsi Egyetemet például a „magyar és galíciai térfoglalástól” féltette és numerus clausus bevezetését sürgette a „német-osztrákok” védelmében. Nem véletlen, hogy Hitler az egyik nagy elődjét látta Luegerben és a Mein Kampfban „minden idők legjelentősebb német polgármesternek” nevezte. Egyébként Lueger zsidóellenessége feltehetően legalább annyira hozzájárult a Bécsben élő Herzl Tivadar eszmei fejlődéséhez, mint a Dreyfus-per, így még a cionista mozgalomra is hatással volt.

Mindezzel együtt fontos megjegyezni, hogy valódi kárt nemigen okozott a nagy létszámú bécsi zsidó közösségnek, antiszemita rágalmai megmaradtak a szónokok szintjén. Számos zsidó barátja is volt, s amikor ennek okát firtatták, így felelt: „Hogy ki a zsidó, azt én döntöm el”. Több történész vélekedik úgy, hogy Lueger alapján véve demokratikus meggyőződésű, egyenlőségpárti ember volt (a monarchiát például egyenrangú államok föderációjára cserélte volna), zsidóellenessége pedig pusztán politikai eszköz volt, mellyel biztosította népszerűségét az antiszemitizmusra fogékony néptömegek között. Kortársa, a neves osztrák-zsidó író, Stefan Zweig például így fogalmazott: „Amikor Lueger, az antiszemita [keresztényszocialista] párt vezetője lett a polgármester, valójában semmi sem változott a társadalmi viszonyokban. El kell ismernem, hogy a lehető legkisebb távolságtartást vagy ellenségességet sem éreztem a zsidóságom miatt, sem az iskolában, sem az egyetemen, sem az irodalmi életben. Egészen elvetemült megnyilvánulásai ellenére mindig tisztességes maradt, és még ellenfelei méltóságát is igyekezett tisztelni valamennyire. Hivatalosan hangoztatott antiszemitizmus ellenére mindig segített egykori zsidó barátain és jóindulattal viseltetett irányukban”.

Ez persze nem ad felmentést az évtizedeken át tartó gyűlöletkeltés alól, mely nyilván hozzájárult ahhoz a közhangulathoz, mely lehetővé tette a náci ideológia gyors térnyerését a harmincas években. A hálás utókor azonban ezt igyekezett elfeledni és inkább Lueger városépítő érdemeit hangsúlyozni. Ennek látványos példája a róla elnevezett park és a benne tornyosuló monumentális szobor.

Nem mindenki ért azonban egyet ezzel a megközelítéssel, így rendre felmerül egy esetleges névcseré, vagy az emlékmű múzeumba költöztetése. Mivel azonban az igen konzervatív szavazóbázissal rendelkező Innere Stadt vezetése mindig határozottan kiáll a szobor védelmében, annak eltávolítására nincs reális lehetőség. Egy osztrák művész, Klemens Wihlidal ezért igen kreatív javaslattal állt elő: a szobor maradjon a helyén, ám döntsek meg 3,5 fokkal. Ezzel kibillenne magabiztos, szilárd pozíciójából és felhívna a figyelmet Lueger felemás életművére. A javaslatból nem lett semmi, ezért mások ennél kevésbé szofisztikált módszerhez folyamodtak: festékszóróval összefirkálták az emlékmű talapzatát. Ezt láthatjuk ma is. A graffitik között vannak kifakult, régebbi feliratok és frissen fénylő újabbak is. A legtöbb így szól: „Schande”, azaz szégyen. Aki ismeri Bécsset, tudja, hogy a város igen jó karban van, odafigyelnek a rendre és a tisztaságra, tehát nem lehet a véletlen műve, hogy a színes feliratok évek óta, több rétegben boríthatják a talapzatot.

Legutóbb 2020 júniusában tartottak demonstrációkat Lueger ellen. A graffitiket az önkormányzat takarítóbrigádjától védendő, még őrszolgálatot is szerveztek az igen színes összetételű tiltakozók: zsidó gimnazis-

ták, a bécsi UJS, baloldali mozgalmak, köztük a marxista-cionista Hásomér Hácáir tagjai, anarchisták, melegjogi aktivisták, sőt még a muszlim közösség tagjai is. „Azért állunk itt, hogy azokat a feliratokat védjük, melyek a Lueger-szobor lényegét fejezik ki: szégyen” – állt az örök molinóján.

Atakarítók azonban nem jöttek, így a tiltakozók idővel felhagytak a demonstrációval. A város vezetése nyilván szándékosan döntött úgy, hogy a graffitik a helyükön maradhatnak – ahogy az emlékmű is. Így nem kell egyes jobboldali erők rosszallását kiváltva eltávolítani a szobrot vagy megváltoztatni a tér nevét (ahogy 2012-ben a Dr. Karl-Lueger-Ringet Universitätsringre nevezték át), de nem kerülnek szembe a változást követelőkkel szemben sem. Sőt, még egy magyarázó feliratot is elhelyeztek a téren, mely nem titkolja Lueger sötét oldalát. Vannak, akik szerint ez a legjobb megoldás, mert így Lueger nem válik mártírrá, a graffitik pedig felhívják a figyelmet arra, hogy a rózsák között délcegen magasodó névadó élete talán mégsem volt makulátlan. Nagy Simon, Bécsben élő művész így foglalta össze gondolatait: „Azzal, hogy a firkákkal beszennyezték a szobrot, megszűnt a szentsége és esendővé vált. A térből olyan helyszín lett, ahol az emberek megállnak és elgondolkodnak az emlékműre fűjt szavakon”. Robert Musil, a neves osztrák író egyszer megjegyezte: „Az emlékművek egyik figyelemre méltó jellegzetessége, hogy senki sem veszi észre őket. Semmi sem olyan észrevehetetlen a világon, mint egy emlékmű”. A graffitikkel ez a helyzet változott meg. A saját ügyeikbe temetkező járókelők szeme hirtelen megakad a szobron és a ráfűjt feliratokon is. Ezzel a piedesztálra emelt, nagy példaképek közé simuló Lueger hagyatéka új elemmel bővül: a szégyennel.

Jom kipuri furulyaszó

DÉNES ANNA meséje

Egy kis oroszországi faluban élt egyszer egy szegény zsidó ember. Felesége korán meghalt, volt egy fia, meg néhány báránykája, de olyan szegény volt, hogy nem tudta taníttatni a fiát, épp hogy egy kis kenyeret tudott esténként az asztalra tenni. Így hát a gyermek a mezőn járt a báránnyok után és közben dalolt meg furulyázott, ahogy éppen kedve tartotta. A fiú sosem tanult meg se olvasni, se írni, de amikor a furulyát a szájához emelte, a hangok szinte maguktól bújtak ki belőle. Gyönyörűen muzsikált. Telt-múlt az idő, növekedett a gyermek, és apja egy őszi napon, amikor már majdnem tizenhárom éves volt, kézen fogta és azt mondta: „Holnap lesz Jom kipur szent és csodálatos napja. Holnap te is, ahogyan minden más zsidó, böjtölni fogsz, nem eszel és nem iszol egész nap és eljössz velem abba a zsinagógába, ahol hosszú évek óta imádkozom minden Jom kipurkor.”

A fiúnak nem volt különösebb kifogása a dolog ellen, de ha lett is volna, már minden el volt döntve, így másnap este apjával együtt ment a zsinagógába. Nagyon különleges hely volt ez: az apró kis épületben sok-sok zsidó imádkozott összezsúfolódva. Mindenki nagy átéléssel mondta az imákat és a fiúnak feltűnt egy alacsony ember, akire mindannyian nagy tisztelettel tekintettek és úgy tűnt, hogy mindenkinél nagyobb átéléssel imádkozik. Hajlongó alakjából szinte fény sugárzott, miközben a szent szövegeket olvasta. „Ó Jisráel ben Eliezer rabbi, a nagyszerű Báál Sém Tov. Ez az ő zsinagógája” – magyarázta a fiú apja fojtott hangon, nehogy megzavarja a közelükben imádkozókat. A rebbe csodás tetteiről a szegény fiú is sokat hallott már és boldogsággal töltötte el a tudat, hogy olyan kivételes szerencse érte, hogy a nagynevű mester zsinagógájában lehet.

Eltelt az este, a zsidók hazatértek otthonaikba és nyugovóra tértek. A fiú csak forgolódott, nem tudott elaludni. Mindenki olyan csodálatos dallammal énekelt, olvasta-kántálta az ősi imákat! Csak ő ült ott tudatlanul, szíve tele az Isten iránti szeretettel, de imádkozni nem tudott. Addig-addig feküdt álmatlanul, míg vég-

re kigondolta, mit fog tenni, és békésen elaludt. Másnap reggel ismét útra kelt apjával. A fiú könnyű szívvel lépkedett apja mellett a Báál Sém Tov zsinagógája felé, hiszen már tudta, mit kell tennie. Zsebében ott lapult szeretett kis furulyája, azt fogja megfújni Isten dicséretére. Megérkeztek a zsinagógába, elkezdődött az imádkozás. Az emberek hajlongtak, énekeltek, néha hangosak voltak, máskor mindenki teljesen elhalkult. A fiú úgy érezte: eljött az idő, elő kell vennie a furulyáját és meg kell fújnia, hogy ő is részese lehessen ennek a csodálatos imádkozásnak. Ahogy azonban a zsebébe nyúlt, hogy előhúzza kedves hangszert, apja megfogta a kezét és komoly így szólt: „Drága fia, Jom kipur szent napján nem furulyázhatsz! Nem illene ehhez a fenséges naphoz a furulyaszó. Bölcsseink meghagyták, hogy semmiféle hangszert ne használjunk ezen a napon, mintha csak szombat lenne. Azt te is tudod, fiam, hogy szombat napján nem furulyázhatsz.”

Elszégyellte magát a fiú, visszasüllyesztette a zsebébe a hangszert. Ám teltek-múltak az órák, és a gyermekben egyre csak nőtt-növekedett a vágy, hogy valami módon ő is bekapcsolódhasson az imádkozásba. Aztán egyszer csak nem bírta tovább, előhúzta zsebéből a furulyát és csodálatos dallamot játszott rajta. Az apró zsinagógában hirtelen néma csend lett. Senki sem imádkozott, senki se hajlongott, senki se zümmögte magában az imák szent szövegét. Minden szem a gyermekre szegeződött. „Hogy tehetted ilyet?!”

– hangzott fel innen is, onnan is. A fiú szinte kővé dermedt a rémülettől. Ám a Báál Sém Tov hirtelen felemelte a kezét és mindenki elhallgatott. A Báál Sém Tov a gondolataiba merült, látszott, hogy messze jár, talán épp az egetekben. Ilyenkor senki még pisszenni sem mert. Majd egyszerre felragyogott a mester arca és kitérte karját a fiú felé: „Gyere ide, drága gyermekem, hadd mondjak neked köszönetet! A furulyádból kiáradó őszinte szeretet és vágyakozás Isten felé szétoszlatta a fölöttünk gyülekező felhőket! Most már biztos, hogy Isten jó évet hoz ránk”.

Az Ön számára az **Olajág Otthonok** nyújtják a legoptimálisabb életformát,

amennyiben az alábbiak közül egy vagy több pont is igaz Önre:

- ♦ hosszú távú, biztos lakhatási körülményekre vágyik,
- ♦ szeretné megőrizni az önállóságát, függetlenségét, szabad mozgását,
- ♦ hozzátartozói távol élnek Öntől vagy elveszítette őket,
- ♦ nem akarja terhelni a családját a mindennapi problémákkal, egészségügyi gondokkal,
- ♦ Ön hosszabb-rövidebb ideje egyedül maradt,
- ♦ magányosnak érzi magát, közösségre vágyik,
- ♦ nehezere esik a bevásárlás, mosás, főzés, takarítás, egyéb napi teendők,
- ♦ a folyamatos egészségügyi felügyelet biztonságot jelent Önnek,
- ♦ szeretne hasonló korúakkal ismerkedni, barátkozni, közös programokon részt venni,
- ♦ szereti tartalmasan tölteni a szabadidejét.

Az Olajág Otthonok

- ♦ önálló apartmanokkal,
- ♦ a napi terhek átvételével - mosás, főzés, takarítás stb.
- ♦ elhivatott, hozzáértő szakemberekkel,
- ♦ széles körű gondozási és egészségügyi szolgáltatásokkal,
- ♦ napi 24 órás ápoló személyzettel,
- ♦ helyben működő intézményi orvosi ellátással,
- ♦ rendszeres szakorvosi felügyelettel,
- ♦ gyógytorna, gyögmasszőr, sószoba, uszoda és egyéb egészségmegőrző szolgáltatásokkal,
- ♦ napi ötszöri, dietetikus által összeállított, menüválasztásos és kóser étkezési lehetőséggel,
- ♦ támogató közösséggel,
- ♦ széles körű program- és önmegvalósítási lehetőséggel **várja Önt!**

5783-BAN IS

NYITOTT KAPUKKAL VÁRNAK

ZSINAGÓGÁINK

ÓBUDAI
ZSINAGÓGA

ZSILIP

VASVÁRI PÁL UTCAI
ZSINAGÓGA

BUDAVÁRI
ZSINAGÓGA

PESTI SÍBEL

ÚJBUDAI
ZSINAGÓGA

ZSIDÓHÁZ
SZENTENDRE

ZSIDÓHÁZ
MISKOLC

ZSIDÓHÁZ
DEBRECEN

INFORMÁCIÓ:
ZSIDO.COM

9 771217 322001